4

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΟΤΟΝ.

HERODIANI
HISTORIARVM
LIBER I.
CVM INTERPRETATIONE LATINA.

Cum gratia & Priuilegio Sacræ Cæsar. Maiest.

DILINGÆ,

Formis Academicis.

Apud Ignatium Mayer.

ANNO M. DC. LIX.

ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΟΤΩΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ ξυγγραμμάτων ἱστορίας ἀκολουθήσαντων, ἐνίων τε πάλαι γεγονότων, μνήμην ἀναγεώσασθαι τῶν παιδείας κλέος αἴδιον μνήμησιν. ὅπως μὴ, ζιωπήσαντες, λάθοιεν εἰς τὸν πολὺν ὅμιλον ἀφιγμένοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν ὠλιγώρησαν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας. παῤῥησιαζόντως ὡς εἴ τι καὶ μυθώδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐτοῖς καρπώσονται, τὸ δὲ ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐλεγχθήσεται· εἰσὶ δὲ οἳ πολὺς ἔχθρων ἢ μίσος τυράννων, πολιτείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων, πόλεώς τε καὶ ἰδιωτῶν, εὐτελῆ καὶ μικρὰ ἔργα, λόγων ἀρετῇ, δόξῃ παραδώσειν τὴν ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δὲ ἱστορίαν ἃ παρ' ἄλλων ἀποδεξάμενος ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρτυρον· ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντὸς ξυμβάντων μνήμῃ. μετὰ πάσης ἀληθοῦς ἀκριβείας ἠθροισμένος ξυγγράφω, οὐκ ἀπειρηκὼς τοῖς γνῶσιν

HERODIANI HISTORIÆ DE IMPERIO POST MARCVM.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

ALeriq; eorum qui in congerenda historia tempus atq; operam posuerũt, & rerum quarundam olim gestarum memoriam renouare studuerunt, sempiternam eruditionis laudẽ ambientes (ne, si tacuissent, laterent, quippe qui in vulgo numerarentur) & veritatem quidem in narrandis rebus neglexerunt, non minimam verò in genere dicendi & vocalitate, curam adhibuærunt. Confidebant enim, etiamsi quid fabulosi morarent, eam, qui auditorum auribus perciperetur, voluptatẽ fructuosam sibi fore: quàm autẽ exactè singula examinassent, nõ inquisitũ iri: alij verò priuatis inimicitijs, tyrannorúmq; odio prouecti, aut in laudes principũ, ciuitatũ, priuatorúmq; hominũ, immodicis assentationibus effusi, tenues per se res humiles, scribendi tamen artificio longè supra verum sustulerunt. Ego verò contrà, nõ quidem acceptam ab alijs, aut incognitam aut testibus carentem historiam, sed eorum qui legent, [sensibus adhuc] memoriæq; recenti inhærentem, sum̃a vel fide vel diligentia collectã, cõscribendam suscepi. spe-

γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδοκήσας, ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενομένων· εἰ γάρ τις παραβάλοι πάντα τὸν ἀπὸ τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ ὅπερ ἡ Ρωμαίων ἀνασσεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, οὐκ ἂν ἕυροι ἐν ἔτεσι περὶ πᾶν διακοσίοις μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν, ὅτε βασιλεῶν ὅπως ἐπαλλήλως διαδοχαὶ, ὅτε πολέμων ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε κινήσεις, καὶ πόλεων ἁλώσεις, τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις· γῆς τε ζοσμοὺς, καὶ ἀέρων φθοράς, τυφλώττων τε καὶ βασιλέων βίους παραδόξους, πρότερον ἢ ἀπανίσως ἢ μηδ' ὅλως μνημονευθέντας. ὧν οἱ μὲν ὑπομνηκέστερον ἔχον τῷ δέχεσθαι, οἱ δ' ἀθρόαν τῷ ἀνασσείαν. εἰσὶ δ' οἳ μέχρι παρουσίας καὶ πρώης ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες εὐθέως κατελύθησαν, μεμελέτηκε γὰρ ἡ Ρωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν ἑξήκοντα εἰς πλείους ἀνασσείας ἢ ὁ χρόνος αἰτήσει, πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε καὶ δαίματος ἄξια. ὅτω γὰρ οἱ μὲν τῷ ἡλικίαν πρεσβύτεροι, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν πραγμάτων, ὑπομελέστερον ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὑπηκόων ἦρξαν· οἱ δὲ νεμεσηθῇ νέοι, ῥαθυμότερον βιώσαντες, πολλὰ ἐκαινοτόμησαν. διόπερ εἰκότως ἐν ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις διαφόροις ὐχ ὅμοια γέγονε τὰ ὑπὸ δόματα. ὡς δ' ἔκαστα τούτων πεπραχθῇ κατὰ χρόνους καὶ ἀνασσείας διηγήσομαι.

ΤΩΙ

rans haud iniucundam fore posteritati earum rerum notitiam, quæ multæ sanè atq; magnæ haud ita longo tempore acciderunt. Nam si quis ab Augusto vsq; [principe] omnẽ ætatem complectatur animo, quum scilicet Romanorum potentia ad vnius est dominatũ deuoluta, ne añis quidem illis circiter ducentis (tot enim fermè ad Marci tempora numerantur) aut imperiorum tam diuersas successiones reperiet, aut bellorũ vel ciuilium vel externorũ tam varios casus atq; euentus, in tot excitas gentes, tot vrbes nostras barbarásq; expugnatas: præterea terræmotus, & pestilentias, vitas quoque tyrannorum & principũ incredibiles, quæ antea vel rarò vel ne vllo quidẽ modo cõmemoratæ fuerunt. Quorũ alij diuturnam, alij breuẽ potentiam obtinuerunt: nonnulli autẽ, vixdũ inito honore, imperatoréſq; duntaxat appellati, eodem illo quo susceperant die imperium amiserunt. Diuisum enim añis sexaginta imperiũ in plures principatus, quàm pro illo temporis spatio, res multas variásq; atq; adeò admiratione dignas tulit. Quippe ætate prouecti principes, vtpote rerum negotiorúmq; periti, diligentiùs sese suósque regebant: contrà adolescentes, molliter atque indulgenter habiti, nouas scilicet permulta designabant. Quo factum est, vt dispari ætate atq; licentia disparia quoq; studia moréſq; sequerentur. Hæc quemadmo-

Τῷ βασιλέοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο πλείους, ἄῤῥενες δὲ δύο. τῶν δὲ ἀῤῥένων παίδων ὁ μὲν ἕτερος, νομιδῇ τὸν βίον μετήλλαξε. (βηείατιμος δ' ἰῷ ὄνομα αὐτῷ) τὸν δὲ πρεσβύτην, Κόμμοδον καλούμενον, ὁ πατὴρ μετὰ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀνεθρέψατο, πάντοθεν σπουδὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτους ἐπὶ ζωταίξεσιν ἐκ εὐκαταφρονήτοις καλῶν, ὅπως ζηλοῦντες ἀεὶ, παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν. παίς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γαμετῆς ἐξέδοτο ἀνδράσι τῆς ζυγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, ὑπὸ σπουδῆς ἀνόρους μακραῖς διαδοχαῖς εὐπαιδείας, ὑδὲ σπουδῆς πλούτου πέρι βολαῖς λαμπρύνας, νομίμως δὲ τὸν τρόπον. ὁ ζωφρονας τὸν βίον, γαμβρούς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα· ἀρετῆς δὲ παίσης ἔμελεν αὐτῷ· λόγων τε ἀρχαιότητα ἰῷ ἐραστής, ὡς μηδενὸς μήτε Ρωμαίων μήτε Ελλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα ὁ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ ἢ γεγραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ ὁ μέτριον βασιλέα, τούς τε σπουδάζοντας δεξιούμενος, κωλύων τε σπουδὴ περὶ αὐτὸν θορυβοῦντας ἀποσοβεῖν σπουδὴ ἐμπλήσαντας· μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ὑ λόγοις, ὑδὲ δογμάτων γνώσεσι, ζημιῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ ζωφρονι ἐπισώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν ζοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῶν ἐκείνου καιρῶν φορά.

φιλεῖ

dum gesta sint, temporum ipsorum atque principum seruato ordine, perscribemus.

IMperator Marcus filias quidem suscepit cõplures, mares autem duos: horum alter, natu minor, adolescentulus admodum fato est functus: (Verissimo nomen fuit) alterũ verò, Commodum nomine, magna diligẽtia curáq; pater educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáq; proposita mercede, vti mores pro se quisq; filij ingeniúmq; excolerent. Filias porrò, quũ adoleuissent, optimis ex ordine senatorio viris collocauit. Neque enim qui longa generis serie patritij essent, aut qui opes nimias ostẽtarent, sed qui morum probitate atque modestia, vitæq; innocentia præcellerẽt, eos sibi generos deligendos putabat. Hæc enim sola esse animi ꝓprias possessiones, & eiusmodi quę auferri nõ possent, ducebat. Virtutẽ nullã nõ magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis studiosus, vt nemini sit in eo genere Græcorum Romanorúmq; secũdus. Argumẽto sunt permulto, quæ ab illo dicta atq; conscripta ad nos vsq; peruenerũt. Adeò verò ciuilem sese & cõmodum omnibus principem præstabat, vt adeuntiũ cuiuis dexterã (placidè) daret. neminémq; à suis custodibus prohibere aditu pateretur: solúsq; imperatorum sapientię studium non verbis aut decretorũ scientia, sed grauitate morũ, vitæq; continentia confirmauit. Quo factũ est, vt ma-

φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ἐπόμενον ζήλῳ τῆς πρὸ αὐτοῦ ἀρχοντος γνώμης βιοῦν. ὅσοι μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπλησαν ἀνδρεῖα καὶ ζώφρονα στρατηγικῶν ἢ πολιτικῶν ἀρετῶν ἔχοντα, πρός τε τοὺς τὰ δίκαια τῆς γῆς μέρη βαρβάρους καταικοῦντας, πρός τε τοὺς ὑπὸ ταῖς ἀναπολαῖς ποιούμενους τὸν βίον, πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται· ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν πρός τε πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἰδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔτι δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον, ἐν βασιλικαῖς ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γνώμην, ταῦτα συνέγραψα.

Γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ μαλακίαις τε καὶ φροντίσι τετρυχωμένον, διαλείβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσῳ χαλεπῇ καταλαμβάνει. ἐπεὶ δὴ αὐτῷ τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας φαύλως ἔχειν ὑπώπτευεν, ἐώρᾳ τε τὸν παῖδα τῆς μειρακίων ἡλικίας ἀρχόμενον ὑπερβαίνειν· δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα, καὶ ἐν ὀργανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκρατόρων καὶ ἀκώλυτον πρόσοδον λαβοῦσα, μαθημάτων μὲν καλῶν καὶ ὑπομνημάτων ἀφιλοσοφίᾳ, μέθαις δὲ καὶ κραιπάλαις ὑπιδοῦ ἑαυτῷ. ῥᾷστα γὰρ αἱ τῶν νέων ψυχαὶ εἰς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσαι, ἀπὸ τῶν παιδείας καλῶν μετοχετεύονται, οἷα δὴ ἄνδρας πολυΐστορας, μάλιστα ἐπαίρουσι τὲ μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν πρόσθε λαβόντων· τοῦτο μὲν Διονυσίου τὸν Σικελιώτην πυρέσσοντα ὃς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀκρασίας, καὶ ἡδονὰς ὑπὲρ μεγίστοις μιαιφοῖς ἐφυβρίστο·

gnum ſapiẽtium virorum prouentum ætas illa extulerit. Solent enim ſemper homines vitam principis æmulari. Quæcunque igitur ab illo fortiter & moderatè geſta ſunt (quibus imperatoria aut ciuilis ineſt virtus) tam aduerſus eos qui ſeptentrionales terræ partes incolunt, quàm eos qui ſub oriente degunt barbaros, ea ſunt multorum doctiſſimorúmque hominum comprehenſa monimentis: quæ verò poſt Marci obitum per vniuerſam ætatem viſa mihi auditáq; ſunt, nonnulla item in experiundo cognita, vtpote in publicis officijs principalibúſque verſato, ea nunc conſcribenda ſuſcepi.

Senem iam Marcũ, neq; ætate ſolùm ſed laboribus multis curíſq, confectum, dum in Pannonijs ageret, grauis inuadit morbus. Quare quum deploratam planè ſalutẽ ſuam ſentiret. anxius videlicet agebat, ne filius qui tum primã inierat adoleſcentiã, ſiue ætatis feruore nimio, ſiue licentia quadam ſumma, quã in orbitate eſſet habiturus, bonis artibus ſtudiiſq: reiectis, ebrietati ſeſe & crapulæ dederet. Quippe facilè ingenia adoleſcentium à recta honeſtáq; diſciplina ad luxum voluptatéſq; delabuntur. Terrebat inſuper hominẽ multarum rerũ peritum, multorũ memoria principum, qui iuuenes imperiũ ſuſcepiſſent, vt Dionyſij Siciliæ tyranni, cuius tanta fuit intemperãtia victus, vt nouarũ voluptatũ inuentores ſummis afficeret præmijs:

ρμένος. τοῦτο δὲ, καὶ τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων εἷς τοῦ ὑπατικοῦ ὕβρεως τε καὶ βίας, δι' ὧν τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατήγαγον. Πτολεμαῖον μὲν, καὶ μέχρις ἀδελφῆς ἰδίας ἔρωτος προελθόντα, τοῦ τε τοῦ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους. Ἀντίγονον δὲ Διόνυσον πάντας μιμούμενον, καὶ κνανοῦν μὲν πλινθεῖς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ ζκήπτρου φέρων. ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸς πολλοῦ. ἀλλ' ὑπούργον ἔχοντα τὴν μνήμην. τά τε Νέρωνι πεπραγμένα, (ὃς ἐχώρησε μέχρι μητρῴας φόνου, παρεῖχέ τε τοῖς δήμοις ἑαυτὸν καταγέλαστον θέαμα) τά τε Δομετιανῷ τετολμημένα, τῆς ἐφ' ἅπασι ὁμοίως. ὕβριν ἀπέλειπον τοιαύτας δὴ τυραννίδος εἰκόνας ὑπὸ τοῦ πλήθους. ἐδεδίει τε καὶ ἠλπιζεν. μετρίως δ' αὐτὸν ἐπιέρκτου καὶ οἱ Γερμανοὶ γειτνιῶντες, ὃς ἐδέπω πάντας ἐπεχείρουν, ἀλλὰ τοῦ μὲν πλήθους ἐς ζυμμαχίαν προσηγάγετο, τῶν δὲ καὶ κρατήσας ἰσχύι τοῖς ὅπλοις ἦσαν δέ τινες οἱ ἀμφισβητοῦντες, πρὸς τὸ παρὸν ἀναχωρήσεσιν, δείσει τῆς παρούσης τοῦ βασιλέως. ὑπωπτεύετο δ' ἂν μὴ τῆς ἡλικίας ἕνεκα μειρακιώδης καὶ ἀφρονήσαντες, ὑπ' ἐκείνων αὐτῷ ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ὑπὸ ταῖς τυχόσαις ἀφορμαῖς ῥᾴδια κινεῖσθε, κυμαίνουν δ' ἔχων τοσαύτας φροντίσι τὴν ψυχὴν, ζυγκαλέσας τοὺς φίλους, ὅσοι τε παρῆσαν τῶν ζυγκλητικῶν. καὶ τὸν παῖδα προσηγάγετο. ἐπειδὴ πάντες ζυνῆλθον, ἡσυχῇ τε σιγὴν ἐκέλευσε καὶ φθέγξασθαι ἐκέλευε, τοιάδε τινὰ λόγον ἦρξατο.

Ἀκηκόατε μὲν

vt item eorum qui Alexandro ſucceſſerunt. ita enim cõtumeliosè violentérq; dominati ſunt, vt illius imperio graue dedecus conciliarint. Siquidẽ Ptolemæus eò turpitudinis ꝓlaps⁹ eſt, vt contra Macedonũ atq; adeò Græcorum omnium leges etiam ſororiis amoribus implicaretur. Antigonus autem, quò Liberum patrem per omnia repræſentaret, pro cauſia & diademate Macedonico, hederam capiti circundare, thyrsúmq; pro ſceptro geſtare eſt ſolitus. Solicitabant animũ ſenis recentia quoq; exempla, vt Neronis ipſius, qui ne à materna quidẽ cæde abſtinuerit, & ſeſe ridiculũ populo ſpectaculũ præbuerit: vt item Domitiani, qui nihil ſibi ad extremã crudelitatem reliqui fecerit. Has igitur tyrañidũ imagines ſibi ante oculos ponẽs, inter ſpem metúmq; agitabatur. Terrebat præterea illũ Germaniæ vicina gens, quam nõdum planè ſubiecerat, ſed partim in ſocietatẽ adſciuerat, alios armis bellóq; edomuerat. nonnulli etiã ex ijs effugerant, metuq; principis in ꝓſens continebantur. Quare dubitabat ne deſpecta mox adoleſcentis ætate, arma in eum ſumerẽt, quippe barbaris mox quamlibet leuibus momentis aut cauſis facillimè impelli. His igitur curarũ fluctibus æſtuans, amicos propinquóſq; omnes quotquot aderãt, conuocari iubet. Qui poſtquam conuenerũt, conſtituto in eorũ conſpectu adoleſcente filio, paululúmq; ſe è grabbato ſubleuãs, huiuſcemodi habuit orationem.

Do-

Αχθέσθαι μὲν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ὀργᾶτέ με διακει-
μενον. θαυμαστὸν οὐδέν. φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπι-
νον ἐλεεινὸν ἐν ταῖς τῶν ὁμοχύλων ξυμφοραῖς. τό
τε δεινὰ ὑπ' ὄψιν ποιοῦντα, οἷπερ προσκαλεῖται
μείζονα, ἐμοὶ δὲ καὶ πλέον ὑπῆρχεν παρ'
ἡμῶν οἴομαι. ἐν γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑ-
μᾶς, ἀμοιβαίαν εὔνοιαν εἰκότως ἤλπικα. νῦν δὲ
καιρὸς εὐκαιρεῖν. ἐμοί τε αἰσθέσθαι μὴ μάτην
πρὸς ὑμᾶς τοσοῦτον χρόνον ξυλλόγῳ τε καὶ πονδλῶν
καταπεθεῖσθαι ὑμῖν σε. ἀποδεῖναι χάριν δεί-
ξασιν, ὅπερ ὑπὲρ ὧν ἐτύχετε, οὐκ ἀμνημονεῖτε.
ὀργᾶτε δὴ μοι τὸν υἱόν. ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε, ἄρ-
τι τῆς μειρακίων ἡλικίας ὑπεβαίνοντα, καὶ δεό-
μενον. ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ, τῶν κυβερνη-
σόντων, μή ποι φερόμενον ὑπ' ἀτελοῦς τῆς τῶν
δεόντων ἐμπειρίας, εἰς φαῦλα ὑπιτηδεύματα
παρεκπράχθῃ, γνώσεσθε δὴ ὧν αἴτιοι ὑμεῖς ἀνθ' ἑ-
νὸς ἐμοῦ, πατέρες πολλοί, πεπαιδευκότες τε καὶ πα-
ῤῥησια ξυμβαλλόντες. ὅτε γὰρ χρημάτων πλή-
θος οὐδὲν ἄν ταρκες πρὸς πυρρανίδος ἀλεξησίαν,
ὅτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα,
εἰμὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια μάλι-
στα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλα-
σαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς
αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς
ἐνέσαξαν· οἱ γὰρ ἡ ἐξ ἀνάγκης δεδιότες, ἀεὶ
οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι καὶ ἔξω, πο-
λιτείας πρόσποιήτου δρῶντές τε καὶ πάσχοντες δια-

τελοῦ-

Dolore vos atq; angi, quũ ita me affectũ contemplamini, minimè mirandũ. Quippe humanum est humanis casibus ingemiscere: multóq; magis misericordiam prouocant, quæ oculis vsurpamus. Sed me aliquid etiã amplius à vobis habere existimo, nam de mei erga vos animi conscientia mutuam spero à vobis quasi meo iure beneuolentiam. Nunc autem illud incidit, quum & mihi sit iudicium faciundũ, frustráne vobis honorẽ tamdiu habuerim, studiúmq; omne meũ lubens detulerim: & vobis, referenda gratia ostendendũ, non esse eorum quæ acceperitis immemores. Videtis filium, quem ipsimet educastis, primas nunc adolescentiæ metas ingredientem, quasíq; in salo atq; in fluctu vitæ, gubernatoribus indigentẽ, ne eorum quæ officij sui sunt imperitia de recto quasi cursu ablatus malis artibus impingat. este igitur vos illi, ꝑ me vno multi parentes, excolẽdo scilicet atq; optima suggerendo. Neq; enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriã explere, aut stipantia satellitũ agmina tueri principem possunt, nisi eorũ quibus imperat, priùs adsit beneuolentia. Quippe ij demum diu tutóq; imperant, qui non metũ ex crudelitate, sed sui desiderium ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Neque enim quos seruire necessitas coëgit, sed quos obtemperare sua quemq; volũtas adegit, ij sunt in agendo patiendóq; à suspicione omni assentatio-

τελεῖσιν· ὐδέποτε ἀφλωιάζουσιν, ἰὼ μὴ βίᾳ ϗ ὕ-
βροι ἀπὶ τύτῳ ἀιχθῶσι χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε ϗ
ὅσον ἀπιθεῖναι ἀπιθυμίας, ὑπηρεσιῶν, ἐξουσίας,
τοιαῦτα δὲ ζυμβαλλόντες αὐτῷ ϗ ὧν ἀκέα πα-
ρὼν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς ϗ πᾶσιν ἄ-
ριστον ἀποδείξετε βασιλέα, τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χα-
ριεῖδε τὰ μέγιστα. ὅτω τε μόνοις αἴδιον αὐτὶ ὠ
ποιῆσαι δυνήσεσθε.

Τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον ἀπιπεσεῖσα λοι-
πθυμία κατεσίγασεν. ὑπὸ δὲ ἀσθενείας ϗ ἀθυ-
μίας αὖθις ὑπλίαζεν. οἱ δὲ πάντας ἐλάμβανε
σὺν παρόντας, ὡς μηδὲ καταλόντας τινὰς αὐτῶν
εἰς οἰμωγὴν ἀναβοῆσαι. ὁ μὲν ὖν, νυκτός τε ϗ ἡμέ-
ρας ἀπιδιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο πόθον τε τῆς
καθ' αὐτὸν ἀνθρώπους ἐγκαταλιπὼν, ἀρετῆς αἴ-
διον μνήμην εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα.

Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου ἐπειδὴ διεφοίτη-
σεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ πρὸν ϛρατιωτικὸν ϗ τὸ
δημώδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο. ὐ-
δέ τις ἰδὼν ἀνθρώπων τῶν τότε πὼ Ρωμαίων ἀρ-
χὴν, ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο.
πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν, πατέ-
ρα χρηστὸν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γνησίων δὲ ἕτε-
ροι ϛρατηγὸν, οἱ δὲ, ζώφρονα ϗ νόμιμον ἄρχον-
τα ἀνεκάλυν, ϗ ὐδεὶς ἐψεύδετο.

Ολι-

neq; vacui: nunquãq; imperia detrectant. nisi violẽter cõtumelioséq; sint habiti. Est autẽ difficile, quum quis potentiã sibi ministrã habet, moderari sibi, quasíq; frænos imponere cupiditatibus. quòd si hæc illi consulueritis, & quæ nũc coràm audit, identidem admonueritis, vna opera & ipsum vobis reliquísque omnibus optimum principem reddetis, & memoriam nostram demerebimini: quam scilicet immortalem hac vna ratione poteritis efficere.

Talia dicentem Marcum ita repentè animus defecit, vt statim conticesceret, ac languore nimio supinus decumberet. Tanta autem quicunq; aderant miseratio inuasit, vt ex iis nonnulli præ dolore parum animi compotes clamorem extollerent. Sed ille, quum diem vnum duntaxat noctémq; superuixisset, fato est functus: sic vt magnum sui desiderium eius ætatis mortalibus, posteris verò, etiam virtutis memoriam reliquerit sempiternam.

Postquam verò illius mortem fama vulgauit, incredibilis repentè exercitum ipsum plebémque adeò omnem luctus occupauit. Neque vlli sanè Romanę ditionis mortales fuerunt, qui nõ eiuscemodi nuntium multis lachrymis exceperint: omnésque eum velut vna voce, alij parentem probum, alij bonum imperatorem, quidam fortissimum ducem, nonnulli etiam continentem moderatúmque principem vocitabant, neq; sanè quisquam falsus habebatur.

Pau-

Ολίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσῳ περὶ τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἀπησχόλουν, ἔδοξε τοῖς φίλοις προσαγαγεῖν τὸ μειράκιον εἰς τὸ στρατόπεδον ὡς διαλεχθείη τε τοῖς στρατιώταις, καὶ χρήματα διωρησάμενον. (ὡς ἐπὶ τοῖς βασιλείαν διαδεχομένοις) μεγαλόφρονι ἐπιδόσει οἰκειώσηται τὸ στράτευμα. παρηγγέλθη δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν εἰς τὸ εἰωθὸς πεδίον αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος, τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπετέλει, καὶ βήματος αἰτῷ εἰς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἀνελθὼν ἐπ' αὐτό, καὶ προσηκάμενος τοὺς πατρῴους φίλους (πολλοὶ δὲ καὶ λόχοι παρῆσαν αὐτῷ) ἔλεξε τοιάδε.

Κοινὸν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὸν ὅπλα τοῖς καταλαβοῦσιν ἀγλυδόνα, καὶ μηδένα ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ δυσφορεῖν, ἐμαυτὸν ἀκελεύστως πέπεικα. καὶ δὲ γὰρ πρόσθεν μοι τοῦ πατρὸς. πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν. ἐκεῖνος γὰρ πάντας ὑμᾶς ὡς ἕνα ἠγάπα ἔχαιρεν δ' μᾶλλον συστρατιώτῃ μὲ ἢ υἱὸν καλῶν τὸν μὲν γὰρ, πρεσβείαν τῆς τῶν ὅλων ἡγεῖτο φύσεως, τὸν δ' ἀρετῆς κοινωνίαν. φέρων τέ με πολλάκις νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνεγχείρισε πίστεσι. διόπερ καὶ ῥᾴσα πάσης εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπισα· τῶν μὲν πρεσβυτέρων προφεῖά μοι τοῦτον ὀφειλόντων· τοὺς δ' ἡλικιώτας, εἰκότως αὖ καὶ ξυμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις ἔργων ἀποκαλοῦν πάντας γὰρ ὑμᾶς ὡς ἕνα ὁ πατὴρ ἐφίλει τε καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευεν. ἔδωκε δὲ μετ' ἐκεῖνον

Paucis autem diebus elapsis, per quos filium in parentando patre occupabant: visum amicis est adolescentem adducere ad exercitum, vt & milites alloqueretur, & (qui imperio succedentibus mos est) pecunijs magnificè elargiendis, illorum sibi animos adiungeret. Edictum itaque omnibus, vt in campum de more adessent frequentes. Quum itaq; processisset Commodus, ac rem diuinam fecisset, erectúmque ad hoc ipsum medijs castris tribunal conscendisset, paternis amicis (qui multi sanè doctissimíque viri aderant) circumstantibus, ad hunc fermè modum verba fecit.

Communem mihi esse vobiscũ huius mœrorem calamitatis, neq; minori quàm me tristitia affectos esse, planissimè persuasum habeo. Neq; enim eo superstite parente ipso meo, superiorem me vobis vnquã gessi. Nam ille ita nos vniuersos, vt vnũ aliquem, diligebat, lubentiúsq; me commilitonẽ quàm filiũ vocitabat: quippe hanc, naturæ appellationem, illã verò, virtutis communicationem existimabat. Quin infantẽ sæpe me in vlnis gestans, vobis dabat in manus, quasíque vestræ mandabat fidei. Quapropter omnem à vobis beneuolentiam me consequuturum spero: quum maiores natu hæc, vt alumno, officia debent: ipsos autem æquales, condiscipulos armorum iure appellauerim. siquidem ita nos vniuersos vt vnũ aliquẽ pater diligebat,

κεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον, ὥσπερ οἱ σοὶ ἐμοῦ σοφισταί φασιν, ἀλλὰ μόνον τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυήθην. ἐς μὴ παρεισθέντα με ἰδιωτικῶν σοι γάμων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς σοι ἐξελθεῖν, ἡ βασίλεια ὑπεδέξατο σορφυρίς· ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βασιλέα. εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι, στέργοιτε ἂν θοθέντα ἡμῖν ἀλλὰ γνησιθέντα αὐτοκράτορα· ὁ μὲν γὰρ σατὴρ εἰς ἀρετὴν ἀνατρέπας, ὁ παῖδος ἤδη καὶ ξυνέδρος ἐστὶ θεῶν, ἡμῖν δὲ χρὴ μέλειν τῶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ τὰ ὅπῃ γῆς διοικεῖν. καταρθοῦν δὲ αὐτὰ καὶ βεβαιοῦν, ὑμέτερον ἔργον, εἰ καί τε ὁ πόλεμος λείψανα μετὰ σοῦ σης ἀνδρείας ἀπολείψοιτε, καὶ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν μόχθος Ωκεανὸν σεθαλάττοιτε. ὑμῖν τε γὰρ ταῦτα δόξαν οἴσει, καὶ τὴν ὁ κοινὸς πρὸς μνήμην χάρισιν ἀξίας ὅτως ἀμείψεσθε. οὐ ἐπαινεῖν τε τῶν λεγομένων, τὴν σοφιστῶν ἐφορᾶν ἡγεῖσθαι εὐδαιμονοίημι δ' ἂν καὶ δέοντας σοφίστοντες οὕτω τοιούτων μάρτυρες. καὶ τὰ μὲν σεθέντα ὑμῖν ἀνδρείως κατορθωθέντα, εἰς τὴν ἐκείνου ζοφίαν τε καὶ στρατηγίαν, τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὅτε δ' ἂν ζὼν ἐμοὶ, βασιλεῖ νέῳ, σεθυμως ὑπεδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν σίσεως τε ἀγαθῆς καὶ ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό, τε ἐν ἡμῖν

νέον

omníq; virtutum ſtudio ac bonis artibus curabat inſtituendos. Nunc me poſt illū vobis fortuna principē dedit, nō quidē aſcititium, quales ante me fuerunt, neque velut acquiſito imperio gloriantem. Quippe vnus ego vobis natus educatúſq; in aula, priuatíſq; intactū cunabulis, ſtatim me, vt ex aluo prodieram, imperatoria purpura ſuſcepit: ſimúlque ſol hominem me vidit & principem, Hæc cum animis veſtris reputantes, iure imperatorem colite, non datū vobis ſed natum. Nam pater quidē iam in cœlū euectus, conſors eſt conſeſsórq; deorum: nobis autem orbis terrarum gubernacula rerúmque humanarum cura incumbit. Quas ad rectum firmúmque ſtatum perducere veſtri officij eſt: ſi belli reliquias fortiter deleueritis, & imperij Romani terminos ad Oceanum vſq; promoueritis, cùm ipſi vobis ingentem gloriā comparabitis, tum communis parentis memoriæ debitā gratiam referetis. Atque eum quidem exaudire quæ dicimus & intueri præſentē quæ gerimus, credite. Nos autem feliciſſimos, qui benefactorum noſtrorū teſtem eiuſmodi ſimus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortiſſimè proſperrimēq; geſſiſtis, illius ſcilicet ſapientiæ gubernationíq; tribuuntur. Quæ autem mecū, (hoc eſt,) cum iuuene imperatore veſtro, præclarè feceritis, ea ſunt vobis ipſis quaſi peculiarem cùm fidei tū virtutis claritudinē paritura. Quo-

νέον ζεμνότητα πληρώσετε τῇ τῶν ὑμετέρων ἔργων ἀνδραγαθίᾳ, τὸ βάρβαρον ἐν ἀρχῇ νέας ἡγεμονίας κωλυθὲν, ὅτε εἰς τὸν παρὸν καταθαρρήσει, τῆς ἡλικίας καταφρονῆσαν, τά τε μέλλοντα φοβήσεται, πλέα τῶν πεπραγμένων.

Τοσαῦτα ὁ Κόμμοδος εἰπὼν, καὶ μεγαλόφροσι δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στράτευμα, εἰς τὸ βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλεών. ὀλίγου μὲν ὃν πνὸς χρόνῳ πάντας ἐπικάπλετο τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων, οἳ πανημέροι ζωῆσαν αὐτῷ, τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες, καὶ πολὺν χρόνον ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς ζώφρονα τὸ ζώματος ἐπιμέλειαν· παρεισδυόντες δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν, διαφθείρειν ἐπειρῶντο νέον ἦθος βασιλέως, ὅσοι τε κόλακες πρασπέζης, καὶ τὸ εὔδαιμον χαρὶ καὶ τοῖς αἰσχίστοις μεθόδοις, ὑπεμίμνησκον αὐτὸν τῆς ἐν Ρώμῃ τρυφῆς, θεάματά τε καὶ ἀκροάσματα τερπνὰ διηγούμενοι, πρός τε τῶν ἀπιδείων παλαίστραν καταθελγόμενοι. διαβάλλοντές τε πᾶσαν πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Ιστρου ὁδὸν, μήτε ὁπώρας εὔφορον, χρυσορρόην τε αἰεὶ καὶ ζωοφῆ. Οὐ πολύσῃ δὲ, ἔλεγον, δέσποτα, πηγνύμενόν τε καὶ ὀρυπτόμενον πάγων ὕδωρ, ἄλλοι καὶ ἀπολαύσεται πηγῶν τε θερμῶν καὶ ψυχροῦ ναάματος, ἀτμίδων τε καὶ ἀέρων, ὧν Ιταλίᾳ μόνη εὔφορος,

Τοιαῦτα

circa & ætati meę iuuenili rebus ſtrenuè gerendis autoritatẽ cõciliabitis, & barbara gens initio noui principatus repreſſa, neq; in præſens, contemptu ætatis noſtræ, ſe efferet audaciùs, & ſuis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo coërcebitur.

His dictis, pecuniam magnificè elargitus, vt ſibi animos militũ adiungeret, in aulam reuerſus eſt. Igitur breue ſanè ad tempus omnia paternis amicis autoribus gerebantur: qui totos dies cum eo verſabantur optima conſulentes, nec plus otij cõcedebant, quàm quod ſatis eſſe ad corpus moderatè curandum arbitrabantur. Paulatim deinceps irrepſere nõnulli ex aulicis, qui ſibi ad corrumpendã iuuenis imperatoris indolẽ nihil facerent reliqui. Quippe menſarij adulatores, q ventre atq; obſcœnis voluptatibus felicitatẽ metiebãtur, identidẽ illum vrbis deliciarum admonebant: & nunc, quæ illic viſu auditúque iucunda forent, commemorabant, nunc vitæ cõmoda, quibus abundaret, recenſebant. Ad hæc ripas Iſtri vt omnibus temporibus iniucũdas vituperabant, quòd neq; pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus nubibúſq; obtinerẽtur. Nunquãne, imperator (aiebant) concretam gelu atq; effoſſam potare aquam deſines, alij calidis fontibus riuorũmq; fluentium frigore, auríſq; & cœlo illo fruentur Italiæ peculiari.

Τοιαῦτα δή πνα τῷ μεγάλῳ ἔσπευδε πέμπειν, ἄγειρον αὐτὸς τὰς ὀρέξεις εἰς τὴν ἡδονὴν ἐπιθυμίαν αὐφνιδίῳ δὲ καλέσας σφᾶς φίλους, ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα, ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας τῆς αὐφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενον, δεδιέναι προσεποιεῖτο μήπως ἐκεῖσε προκαταλάβοι τὴν βασίλειον ἐξίαν τῶν εὐπατριδῶν πλῆθος, εἶθ' ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως, διώκειν, καὶ προβολὴν ξυγκροτήσας, ἐπιθήσεται τῇ δέχῃ, αὐτὸς δὲ ὁ δῆμος χορηγῶν πλῆθος ἐπιλέκτων μεσιτῶν. τοιαῦτά πνα προφασιζομένου τοῦ μεγάλου, οἱ μὲν ἄλλοι ξυνεσκάλησάν τε τὴν ψυχὴν, καὶ συμπροθυμίαν τὴν ὄψιν εἰς χεῖρα ἔνδοσιν. Πομπηϊανὸς δὲ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων, καὶ καὶ ἐπιχαιρεκακίαν προφανῆ αὐτῷ, (ξυνῴκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κομμόδου) Ποθεῖν μὲν σε (ἔφη) τέκνον καὶ δέσποτα, τὴν πατρίδα, εἰκός. καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν οἴκοι ὁμοίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἐαλώκαμεν. ἀλλὰ τὸ ἐνταῦθα προθύμαι τέρας ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα, ἀπέχει μὲν ἐπιθυμίαν, τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖσε καὶ ὕστερον ἐπὶ πλείστον αἰῶνα ἐπολαύσεις (ἐκεῖ τε ἡ Ρώμη ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ) τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν, μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐπισφαλές. ἥρου γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνῶσι καλὸν δέ σοι, χειρωσαμένῳ πάντας αὐτοὺς, καὶ τὴν ἴσην τῇ ἄρκτῳ ἀρχὴν οἰκειωσαμένῳ ὁρᾶσαι.

Talia adoleſcenti ante oculos ponẽtes, eius animum voluptatum cupidinibus intenderũt. Itaque ſtatim conuocatis amicis, teneri ſe patriæ deſiderio non diſſimulauit: cauſas tamen tam repentinæ mutationis fateri veritus, ſolicitum ſe aiebat eſſe, ne quis opulens ex nobilitate domum occuparet principis: dein collectis viribus, quaſi ex munitiſſima arce ſummam ſibi rerum vindicaret. poſſe enim ex populo ſatis magnam vim delectorum iuuenum conflari. Talia cauſante illo, reliquis metu defixis, terrámq; tacito vultu mœſtóq; intuentibus, ſurgens Pompeianus, qui & ætate reliquos anteibat, & affinitate iunctus ei erat (nam Commodi ſororem nãtu maximã in matrimonium habebat) Teneri te (inquit) ô fili & domine, patriæ deſiderio, minimè mirandum. Quippe eadem nos quoque commoditatum patriarum cupido ſolicitat: ſed quæ hîc ſunt negotia quũ potiora ſint, magíſq; vrgeant, cupiditatem illã compeſcunt. Nam illis quidem vel in poſterum diutius perfrueris: (Roma autẽ illic eſt vbi imperator eſt) cæterum bellũ relinquere inchoatum, præterquam quod indecorum videtur, etiam periculoſum eſt. Quippe audaciam barbaris inijciemus, neque enim remeandi cupiditate deceſſiſſe nos, ſed aufugiſſe metu perculſos arbitrabuntur. Tibi autẽ quàm fuerit pulchrum, deuictis hoſtibus atque imperij finibus

σαντα. ἐπανελθεῖν οἴκαδε θελαμβάνοντί τε ἐδεσμίους ἀπάγοντι καὶ αἰχμαλώτους βασιλεῖς τε καὶ σατράπας βαρβάρους. τοῖς δὲ καὶ οἱ σφέτερα Ῥωμαῖοι, μεγάλοι τε ἔνδοξοι γεγόνασι. θελόντα δέ σε καὶ ἐμὴ μή πως ἐκεῖ τοῖς σφάγμασιν ὑπολῆται. οἵ τε γὰρ ἄρχοντες τῆς βυλῆς ἐνταῦθα ζῶσί σοι, ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις σαρὰ σοῦ σῶσα τῆς σῆς ἀρχῆς σφάλλεται. ταμεῖά τε χρημάτων βασιλικῶν ἐνταῦθα σάντα ἥ τε τοῦ σατρὸς μνήμη, αἰωνίου σοι σίτιν καὶ ἔυνοιαν σαρὰ τῶν ἀρχόντων ἐβεβαίωσε.

Τοιαῦτά τινα εἰς σαθροσιὴν, καὶ τὰ σὺς τὰ κρείττονα ὁρμᾶ ὁ Σομσηϊανὸς εἰσῶν, διέτρεψε σὺς ὀλίγον τὸ μειρακίσιον αἰδεσθεὶς γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ λεχθέντα, ἴδεν τε οἷος ὢν ἐυλόγως ὑσοκείναθαι, τοῦ φίλου ἀσεσέμψατο, φήσας ἀκεβέστερον καθ' αὑτὸν ὕστισέψεθαι τὰ σράκτεον. ἐγκεμμίων δὲ τῶν σερὶ αὐτὸν θεραστόντων, ὡκέτι μὲν τοῖς φίλοις ἤδὲν ἐκοινώσατο, ἐσεσέμψας δὲ γεφίμματα καὶ Δρενείμας οἷς ἐδοκίμασε τῆς ὄχθης τοῦ Ἴστρου τὰ σρῶνοιαν, σρῶτος ἄξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐσιδρομὰς, ἐσαγγέλλει τὰ ἔξοθεν. οἱ μὲν δὴ διώκειν τὰ ἐγκεχειρισμένα. οἱ δὲ σολλῷ χρόνῳ σολεύσας τῶν βαρβάρων ὅσοις ἐχειρώσαντο, οὐδὲ δὲ μεγάλαις ζωσάξεσιν, ἐς φιλίαν ἐσηγάγοντο, ῥᾴσα σείσαντες. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον. καὶ κινδυνῶν καταφρονήσαντες, ἢ δὲ ὑσιδρο-

ad Oceanum vſq; propagatis, redire in vrbem triumphanti, vinctóſque & captiuos præter agenti reges, ſatrapáſque barbaros. his enim artibus, prioribus ſeculis, Romani homines, magni atq; illuſtres euaſerunt. Nihil eſt autem quod vereare, nequis illic rerũ adminiſtrationẽ inuadat. nam & optimus quiſq; ſenator tecum hîc eſt, & exercitus vniuerſus tuũ coràm ꝓpugnat imperium. Quin ærarium quoq; principalis pecuniæ nobiſcum eſt omne. Ad hæc patris tui memoria æternã tibi apud poteſtates quaſlibet fidem atque beneuolentiam roborauit.

Quum ad hunc modũ potiora ſuadens Pompeianus loquutus eſſet, paulùm modò impræſens conatus adoleſcentis repreſſit: qui reuericus ſenis dicta, quũ nihil haberet, quod ſaltem honeſtum ſpecie reſponderet, concilium dimiſit, diligentiùs affirmans conſideraturum. Dein verò miniſtris illius magis magiſq; inſtantibus, nihil iam ad amicos retulit, ſed datis [Romam] literis, ac præpoſitis quos viſum eſſet tuendæ Iſtri ripæ & barbarorũ inſultibus coërcendis, profectionem edicit. Illi igitur, demandata ſibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis ſubegerunt, quoſdam autem ex iis magnis præmijs in amicitiam ſibi adiunxerunt. Quod quidem haud difficile factu fuit: quippe barbari, ſuapte natura pecuniæ auidi, periculorum deſpicientes, aut incurſibus populationi-

ἔπιδημοῦσι καὶ ἐφόδῳ τῶν χρεωδῶν πρὸς τὸν βίον πρεσβείζονται, ἢ μεγάλων μισθῶν τῷ εἰρωνείᾳ ἀνταναλίσκοντες. ὥσπερ ὁ Κόμμοδος εἰδὼς, καὶ τὸν ἀμέλημνον ὠνούμενος, αὐφειδῶς τε ἔχων χρημάτων, πάντα ἐλίδε τὰ αἰτούμενα.

Τῆς δὲ ἐξόδου μεγαλειότης, κίνησις δὴ μεγίστη καταλαμβάνει τὸ στρατόπεδον. καὶ πάντες αὖτις συναπελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγεῖν μὲν τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ διατριβῆς. ἀπολαύσειαν δὲ τῆς ἐν Ρώμῃ τρυφῆς. ἐπειδὴ γὰ διεφοίτησεν ἡ φήμη, ἄγγελοί τε ἦκον κηρύττοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφιξιν ὑπερήδη τε ὁ Ρωμαίων δῆμος, καὶ χρησὰς εἶχεν ἐλπίδας, νέου αὐτοκράτορος ὑπαδημίᾳ, παρέζειν τὸ μειρακίιον ἠγώμενοι. ἀνύσας δὲ τὴν ἀδοιπορίαν ὁ Κόμμοδος μετὰ νεανικῆς ταχυδὴς, καὶ διαβραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις, ὑποδεχθείς τε παρὰ τῶν βασιλικῶς, καὶ δήμοις ἑορτάζουσιν ἐπιφανεὶς, ἀσπασός τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν ἤφθη.

Ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς Ρώμης, πᾶσά τε ἡ σύγκλητος βουλὴ, καὶ παν δημεὶ ὅσοι τῷ Ρώμῃ κατῴκουν ἄνθρωποι, μὴ καταλαμβάνοντες αὐτῶν, ἀλλ' ἔκας ὄντα φθάσαι θέλων, διαφημφόροι τε καὶ πάντα ἐπιφερόμενοι ἄνθη πότε ἀπαντάζοντο, ὡς ἔκας οἷός τε ἦν, πόρρω τῆς πόλεως ὑπόντων, θεασόμενοι τὸν νέον καὶ ὑγιῆ βασιλέα. ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν ἀληθεῖ ψυχῆς διαθέσει, ἅτε παρ' αὐτοῖς γενόμενόν τε καὶ τεθραμμένον, καὶ ἄνωθεν ἐκ τεθρονίας

βασιλέως

búſq; victũ parant, aut propoſita mercede venalem pacem habent. Quod intelligens Commodus, vt pecunia, qua maximè abundabat, ſecuritatem redimeret, nihil videlicet petentibus denegabat.

Vbi autẽ dicta profectionis fama per exercitum eſt, ingens repentè totis caſtris motus extitit, nullo non redire Romã cupiente, relictóque hoſtili ſolo vrbanas affectante delicias. Poſtea verò quàm fama ac nuntijs vulgatũ eſt reuerti in vrbẽ principem, incredibilis vniuerſam plebem lætitia peruagatur, ſpem ſibi vnoquoq; optimã de iuuenis imperatoris præſentia proponente, credentibúſque vniuerſis, paternis eum veſtigijs perrecturum. Sed ille feſtinatò iter faciens, & iuuenili quodam ardore omnes in medio vrbes curriculo pertranſiẽs, regióq; cultu, lætíſq; populorum celebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus atq; optatus adueniebat.

Sed vbi Romam appropinquauit, ſenatus ſtatim vniuerſus, populúſq; Romanus, magno pro ſe quiſque anteuertendi ſtudio effuſi, laureatíq; ac flores omnifariam (quos dabat anni tempus) cõferentes, quàm quiſq; ab vrbe longiſſimè poterat, occurrebant, viſuri principem ætate atq; nobilitate conſpicuum. Quippe deſiderio eius tenebantur & quidẽ veriſſimis affectibus vtpote nati apud ipſos educatíq;, & qui

à ter-

βασιλέα τε καὶ εὐπατρίδην ὄντα Ρωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς αὐτῷ γένος ἐκ τῶν τῆς ξυγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων ἦν. Φαυστῖνα δὲ ἡ μήτηρ βασίλισσα γενέσθαι. θυγάτηρ τε ἦσαν Αντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐπικληθέντος, καὶ Αδριανοῦ ἔκγονος καὶ τὸ θυλυγονίαν, ἀνελίσσοντι δὲ τὸ γένος αὖθις ἐπὶ Τραϊανὸν πρόπαππον.

Γένους μὲν οὖν ὁ Κόμμοδος οὕτως εἶχε. πρὸς δὲ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ καὶ τῷ ὄψιν εὖ εἶναι ἀξιοθέατος, ξώματός τε ξυμμετρίᾳ, καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀνδρείας. ὀφθαλμῶν τε γλαυκιᾷ καὶ αἰχμηρὰς βολαί, κόμη τε φύσει ξανθὴ καὶ ὕλη. ὡς, εἴ ποτε φοιτῴη δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτοῦ πυροειδές τι, ὡς σοὶ μὲν οἴεσθαι ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι θεᾶσθαι. σοὶ δὲ ἐκθειάζειν, λέγοντας αὔγλιν τινὰ ὑφάνιον περὶ τὴν κεφαλὴν ξυγγεγνῆσθαι αὐτῷ ἵλαοί τε αὐτοῦ καπόντες ταῖς παρεαῖς ἐπήνθουν. τρισσὸν δὴ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ρωμαῖοι, εὐφημίας τε παντοδαπῆς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο.

Ως δ' εἰς τὴν Ρώμην εἰσήλασεν, εἰς τε τὸν Διὸς τὸ τέμενος, καὶ σοὶ ἄλλας νεὼς ἀνελθών, εὐθὺς τῇ τε ξυγκλήτῳ καὶ τοῖς ἐν Ρώμῃ καταλειφθεῖσι στρατιώταις χαρίσηλα ὁμολογήσας τῆς φιλαχθείσης πίστεως, εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀνέχώρησε. χρόνου μὲν οὖν τινος ὀλίγων ἐτῶν μὴν ἀπόντων ἀπέναμε τοῖς πατρῴοις φίλοις, πάντα τε ἔπραττεν ἐκείνοις ξυμβούλοις χρώμενος. ἐπεὶ δὲ τὴν θρόνοιαν ἐνεχείρισε τῆς ἀρχῆς ἑαυτῷ, δείσας

τοῖς

à tertia iam ſtirpe imperator & patritius Romanorũ eſſet. Nam paternũ ei genus à primoribus ſenatorij ordinis: mater autem Fauſtina, principis vxor, Antonini Pij filia, Adriani etiam per matrem neptis, ſeriem ipſam generis ad Traianum proauum referebat.

Hoc editus genere Commodus eſt: cui quidem præter ætatis florem, etiã formæ dignitas ſuffragabatur, cõgruens corporis motus, pulchra virilísq; facies, trãquillæ faces oculis atq; micantes, flaua & criſpa cæſaries: vt in ſole ambulanti velut igne quodã rutilaret, ſic vt euntẽ quidam ſcobe aurea putarent conſpergi: quidam etiam aliquid diuinũ eſſe putarent, ac radios eſſe illos circa verticẽ genitiuos opinarentur. Ad hæc lanugo malis proſerpebat, cáſque quaſi floribus conueſtiebat. Talem igitur imperatorem fauſtis ominibus acclamationibúſque & coronarum florúmque ſparſionibus Romani exceperunt.

Sed poſtquam vrbem ingreſſus eſt, Iouíſque primùm, dein cæterorum deorum templa conſalutauit, gratiáſque ſenatui vniuerſo & ijs qui relicti Romæ fuerant militibus egit ſeruatæ ſibi fidei, in aulam palatinam ſe recepit. Pauculis igitur annis nihil non honoris paternis amicis exhibebat, eorúmq; conſilio omnibus in rebus vtebatur. Poſtea verò quam imperij curam ſibi ipſi commiſit, Prætorianis præfecit Perennium homi-

τοῖς στρατιώταις Περέννιον, ἄνδρα τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δ' εἶναι δοκοῦντα (διὸ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατοπέδων) τῇ τοῦ μισθοφορικοῦ ἀποχρώμενον ἡλικίᾳ ἐκείνῳ, εἴασεν αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα καὶ κραιπάλαις· τῆς τε φροντίδος καὶ τῶν βασιλείων καμάτων ἀπήλλαττεν αὐτόν, καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο. πολίτου τε ἀκριβοῦς ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν μὲν θορυβουμένων αἰεὶ καταφρονήσει, τῶν δ' ὅπως παρόντων ἀπλήστῳ ἀντιποιήσει, τοῦ τε στρατιώτας φίλους πρῶτον διαβάλλειν ἤρξατο, καὶ ὅσοι πολῖταί τε ἦσαν ἀγχοῦ εἰς ὑποψίαν ἄγων, τὸ μισούμενον ἐφόβει, ὡς αὖ αὐτοὺς διαχρησόμενον· ἀφορμὴν αὐτῷ πανδήμους καὶ ἐξουσίαν ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα.

Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς. ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ πηνὸς πονηρᾶς καὶ βαθυπόνου τύχης, ἀναπρεσθύσης αὐτοῦ τὴν ἔμφυτον σωφροσύνην καὶ ἡσύμιον φύσιν, συνέβη καὶ τοιοῦτο. Λουκίλλα ἣν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή· αὕτη πρότερον Λουκίῳ Βήρῳ ἀντιπροέσθαι ξυνῴκει, ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μάρκος ποιησάμενος, ἐπὶ δύο τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα δεσμὸν εὐνοίας ὀχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ὁπλισαμίαν ἐποιήσατο. ἀλλ' ἐπεὶ ξυνέβη τὸν Λούκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λουκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας ξυμβόλων, Πομπηϊανῷ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐξέδοτο. ἦν δὲν ἦν μὲν οἱ καὶ ὁ Κόμ-

hominem Italum, qui militaris disciplinæ peritus habebatur: quo potissimũ nomine præesse eum exercitibus voluit. Is adolescentis ætate abuti cœpit, eúmq; delicijs & crapulę indulgere sinens, & à cura laboribúsque imperatorijs auocans, totam imperij administrationem suscepit. Erat in homine inexhausta diuitiarũ sitis, sic vt nihili quæ acquisierat, pendens, nouis semper lucris insatiabilis inhiaret. Hic & paternos Cõmodi amicos primus calumnijs premere, & locupletissimũ quemq; nobilissimũq; in suspicionẽ adducere institit: scilicet vt perterrefacto adolescente, atq; illis supplicio affectis, causam potestatémque ipse haberet in eorum bona & fortunas inuadendi.

Cæterùm aliquandiu cùm patris memoria, tum amicorũ reuerentia continuit adolescentem: dein velut maligna quadam atque inuida fortuna, rectum adhuc moderatúmq; illius ingenium subuertente, tale quid accidit. Lucilla erat Cõmodo maxima natu soror: ea prius L. Vero imperatori nupserat, quem consortem sibi imperij Marcus asciuerat, locatáq; in matrimonium filia, firmissimo affinitatis vinculo adstrinxerat: sed postquam L. fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principatus insignibus, Pompeiano eam pater despondit. Nihilo tamen secius pristinum illi honorem Commodus reliquit vsurpandum, nam & sella impe-

rato-

ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τὰς πύλας τῆ ἀδελφῆ· καὶ
καὶ τὸν βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις,
καὶ τὸ πῦρ ἀσφαλέστερον αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμο-
δος γυναῖκα ἠγάγετο Κλαυδίαν ὄνομα, ἀναγκή
τε ἐγίνετο τὴν ἀσφάλειαν ἀπονέμεσθαι τῆ τοῦ βα-
σιλέως γυναικί. λυσφόρως τοῦτο φέρουσα ἡ
Λυκίλλα, καὶ τὴν ἐκείνης πύλην ἑαυτῆς ὕβριν νο-
μίζουσα. τὸν μὲν ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηϊανὸν εἰδυῖα
ἀγαπῶντα τὸν Κόμμοδον, οὐδὲν αὐτῷ περὶ ἀπο-
στέως τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦται. Κοδρατὸν δὲ νε-
ανίσκον εὐγενῆ τινος καὶ πλούσιον, ἐφ' ᾧ καὶ λαν-
θάνοι ζηλοτυπίᾳ διεβάλλετο, περιόντα τῆς γνώμης
λαμβάνουσα, περί τε τῆς ἀσφαλείας χαλεπῶς ἀ-
πωδύρετο, καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον
ὀλέθρια βουλεύσασθαι ἑαυτῷ τε καὶ πάσῃ τῇ συγ-
κλήτῳ. ζωσαμένους δὲ ἐκεῖνον τῆς βουλῆς λα-
βόντα τινὰς τῶν ἐξεχόντων, ἀναπείθει νεανίσκον τι-
νὰ, (καὶ αὐτὸν ὄντα τῆς βουλῆς, Κυϊντιανὸν ὄνο-
μα, σφόδρα δὲ καὶ θρασύν, λαβόντα ἐγχειρί-
διον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυλάξαντα καὶ τόπον ἐπι-
τήδειον, ἐπιπεσεῖν τε τῷ Κομμόδῳ καὶ φονεῦσαι· τὰ
λοιπὰ φήσας αὐτὸς κατορθώσεσθαι χρημάτων ἐ-
πιδόσει. ὁ δ' ὑποσχὰς ἐν τῇ τοῦ ἀμφιθεάτρου
εἰσόδῳ, (ζοφώδης δὲ αὕτη, καὶ λήσεσθαι ἤλπισε)
γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελθὼν τε αἰφνιδίως τῷ
Κομμόδῳ· καὶ μεγάλῃ φωνῇ προειπὼν ὑπὸ τῆς
συγκλήτου αὐτῷ ἐπιπεπέμφθαι τοῦτο μὴ φθά-
σας, ἀλλ' ἐν ᾧ περὶ τῶν ῥημάτων προφέρειν ἠ-

κο-

ratoria sessitare in theatro, & ignem de more præferri patiebatur. Postea verò quàm Commodus vxorem duxit Crispinam, ac necesse fuit principis vxori primo loco cedere, iniquo scilicet hoc animo Lucilla ferens, atque illius honorem in suam contumeliã vertens quũ sciret à viro suo Pompeiano Cõmodũ diligi, minimè ausa est quippiam ad ipsum super occupando imperio referre: sed animũ Quadrati, nobilissimi locupletissimíq; adolescentis, periclitata, (cum quo etiã stupri consuetudinẽ habere existimabatur) grauissimẽque apud eum de primo loco sibi denegato conquesta, paulatim adolescentem eò perpulit, vt in semet vniuersúmq; senatum pernicioßissimè consuleret. Quippe inter cæteros senatorij ordinis primarios, qui secum in id facinus conspirarent, etiam adolescentem quendam Quintianum nomine, (qui & ipse ordinis illius erat) prompti atq; audacis animi, sibi adiunxit persuasítque, vti pugionẽ in sinu celans, tempus locúmq; caperet, vbi in Commodum irruens, eum occideret: reliqua se pecunijs largiendis curaturum. Ille in aditu amphitheatri subsistens (quippe obscuro loco facilè se occultum sperabat fore) nudánsq; pugionem, ac repentè Commodo superueniens, quum magna voce proclamasset, se aduersus eum à senatu missum esse, ac non prius, quàm ita exclamaret, eum ferijsset: sed dum in profe-

κολεῖτο, καὶ τὴν λεῖξιν τοῦ ξίφους, ξυλληφθεὶς ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, δίκην αἰνοίας ὑπέσχεν. ὃς σφεῖτε τὸ βεβουλευμένον μᾶλλον ἢ ἔδρασε, παρέσχε τε, αὐτῷ μὲν σφαγιασθέντι, αἰλῶναι. ἐκείνῳ δὲ σφαλῆναι φυλάξασθαι.

Αὕτη μὲν δὴ πρώτη ἐς μεγίστην αἰτίαν τῷ μεγαρείῳ μίσους ἐχώρει πρὸς τὴν ξύγκλητον βουλήν. ἔτρωσέ τε αὐτὴν τὸ ψυχρὸν τῶν λεχθέντων. καὶ καινοὺς ἐχθροὺς πάντας ἠγεῖτο, μεμνημένος ἀεὶ τῆς τοῦ Σπαδραμόντος φωνῆς. ὑπῆρξε δὲ καὶ τῷ Περεννίῳ φρόνησίς τε καὶ ὑπόθεσις αὐταρχίας. ἐπιτήδειον γὰρ ἀεὶ καὶ πολύειν αὐτῷ ξυνεβούλευε τοὺς ὑπερέχοντας· ὧν ἁρπάζων τὰς οὐσίας, ῥᾳδίως πλουσιώτατος ἐχρῆτο τῶν καθ' αὑτὸν ἀνθρώπων.

Γενομένης δὲ ἐξετάσεως διὰ τοῦ Περεννίου ἀνελεῖν Σεβήρας, τήν τε ἀδελφὴν ὁ Κόμμοδος διεχρήσατο, καὶ πάντας ἀφειδῶς τούς τε ὄντας ἐν τῇ ξυγκλήτῳ, καὶ τοὺς ἐφ' οἱασοδήποτε διαβληθέντας ὑποψίαις.

Ὁ δὲ Περέννιος, ἀποσοβούμενος πάντας οὓς καὶ ὁ Κόμμοδος ᾔδειτο, καὶ ὅσοι πατρῴαν αὐτῷ εὔνοιαν ἐπεδείκνυντο, τῆς τε ἐκείνου ζωτηρίας προμήθειαν εἶχον, ποιησάμενός τε αὐτὸν ἐπ' ἐξουσίαν, ἐπεβούλευε τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς τε ἡλικίαις ἑαυτοῦ νεανίαις ὅπλων ἐγχειρίσαι πείθει τὸν Κόμμοδον πρόθυμον τῶν Ἰλλυρικῶν στρατευμάτων. αὐτός τε πολεῖσθαι

καὶ ἡ-

ſendis hiſce verbis & oſtendédo pugione tem-
pus conſumit, comprehenſus ab imperatoris
ſatellitibus eſſet, pœnas amentiæ dedit: quippe
qui quod deliberatum erat, prædiceret, potius
quàm exequeretur: efficerétque vt ipſe quidem
pręcognitus caperetur, ille autem præmonitus,
ſibi caueret.

Hæc igitur prima maximáq; odij cauſa ado-
leſcenti aduerſus ſenatũ extitit. Ita namq; ani-
mum verba illa ſauciarant, vt hoſtes exiſtima-
ret oẽs, ſempérq; eius memoriæ vox illa irruen-
tis in ſe iuuenis inhæreret. Neque verò tantam
hanc occaſionẽ Pereñius omiſit, ſed ei perſua-
ſit, vt p̃cipuũ quenq; ſuccideret, neq; eminere
quempiam pateretur: quorum ipſe in bona im-
petum faciens, facilè omnium eius ætatis
hominum locupletiſſimus euaſit.

Quæſtiones autem Perennio diligẽter exer-
cente, Commodus nulli pepercit, ſed tum ſuã
ipſius ſororẽ, tũ omnes qui vel coniurauerant,
vel quantulacunque ſuſpicione attacti erant,
morte mulctauit.

Igitur Perennius, ſublatis è medio quos im-
perator reuerebatur, quíq; illũ paterno quodã
affectu complectebantur, atq; illius tuendæ ſa-
lutis curam ſuſcipiebant, omnem ſibiipſi pote-
ſtatem vendicans, imperium iam ipſum animo
inuaſerat: perſuaſóq; Cõmodo vt ſuos liberos,
adoleſcentes adhuc, Illyricis præficeret exerci-

χρήματα ἤθροιζεν, εἰς τὰς ἐπιδόσεις λαμπρὰς ἀποσῴσασθαι τὸ στρατιωτικόν. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ λανθάνοντες συνεκρότουν λωβαμίν, ὡς ἂν τοῦ Περεννίου κατεργασαμένου τὸν Κόμμοδον ἐπιθεῖντο τῇ ἀρχῇ. ἐγνώσθη δ' ἡ ἐπιβουλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ρωμαῖοι Διὶ καπετωλίῳ, θεάματος πάντα ἀθροίζεται, ὡς εἰς βασιλίδα πόλιν πανηγυρίζουσαν. θεατὴς δὲ ὁ ἀθλοθέτης σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦσιν, ὃς ἐπὶ θρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίγνεται. καταλαβόντι δὲ τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τῶν ἀκροάσεων τῶν ἐνδόξων ἀγωνισῶν, καὶ αὐτοῦ μὲν παρακαθίσαντος ἐν τῇ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος δὲ τοῦ θεάτρου πᾶν, μετὰ πάσης δημοσίας τῶν τε ἐν ἀξιώσεσιν ἐξαιρέτοις καὶ ὡς ἑκάστοις διετέτακτο ἱδρυμένων, παῖδα λέγεσθαι καὶ παρεστάναι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀνηρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα (βάκτρον γὰρ ἐν αὐτῷ μετὰ χεῖρας, ἡμιμύμνῳ τε αὐτῷ ἐκκρεμὴς πήρα) εἰσῳδραμών καὶ σὰς ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ τε τῆς χειρὸς σχήματι τὸν δῆμον καταστιγάσας.

Οὐ πανηγυρίζειν σοι καιρὸς (ἔφη) Κόμμοδε, νῦν, οὐδὲ θέας καὶ ἑορταῖς σχολάζειν. ἐπίκειται γάρ σοι τοῖς αὐχέσι τὸ τοῦ Περεννίου ξίφος. καὶ, εἰ μὴ φυλαξῇ κίνδυνον τὸν ἐπαιωρούμενον, ἀλλ' ἤδη παρόντα, λήσεις ἀπολούμενος. αὐτός τε καὶ ἐνταῦθα λύναμιν ἐπί σοι καὶ χρήματα ἀθροίζει· οἵτε παῖδες ἀνταῦθα τῷ Ἰλλυρικῷ στρατὸν ἀναπείθουσιν, οἱ δὲ μὴ φθάσεις διαφθείρῃ.

Ταῦτα

tibus, ipſe pecuniæ vim ingentẽ contrahebat, vt ſcilicet prætorianos ab ipſo ampliſſimis largitionibus abalienaret. Filiíq; itẽ eius clanculũ copias colligebant, eo conſilio vt quũ primùm Pereñius Cõmodum occidiſſet, ipſi principatũ arriperent. Proditæ autẽ ſunt inſidię incredibilĩ quodã modo. Ludos Romani Ioui Capitolino faciunt, tãta hominum cõfluente multitudine, quantã par eſt confluere ad tãtæ vrbis celebritatẽ. Spectare autẽ ac præſidere in theatro vnà cum ſacerdotibus, quos ordo ſingulis annis poſtulat, etiam imperator ſolitus. Quum itaq; nobiliſſimis ſcenicis operam daret, ſedens imperatoria ſella Commodus, pleno ſpectatoribus theatro, ſuíſque cuique locis ad ſedendum pro dignitate attributis: priuſquam quicquam diceretur ageretúrq; in ſcena, quidam, philoſophi habitu, manu enim baculum geſtabat, eíq; ſeminudo pera dependebat, curriculo prodijt: mediáque in ſcena conſiſtens, manúque ſilentium imperans.

Non hoc (inquit) ludorum tempus, ô Commode: neq; ſpectaculis feſtíſq; vacandum. Imminet enim ceruicibus tuis Perẽnij gladius: ac, niſi caueris non quidẽ impendens ſed iam præſens periculum, exitium te incautum opprimet: Nam & ipſe hic aduerſus te copias pecuniámq; colligit & nati exercitus Illyricos ſolicitant: quos niſi ſtatim præuenias, occidiſti.

Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπὸ τινος δαιμονίας τύχης ἐπηρεασθέντος, εἴτε καὶ πολυπήσαντος ἵνα δόξαν ἄρηται· φθόνερον ἄγνωστος καὶ ἄδηλον, εἴτε καὶ ἐλπίσαντος ἀμοιβῆς μεγαλοδώρου παρὰ τοῦ Βασιλέως τεύξεσθαι, ἀφαιρεῖ τὸν Κόμμοδον καταλαμβάνει. καὶ πάντες ὑπώπτευον μὲν τὸ λεχθέντα, πιστὰ δ' ἦν οὐ πεποιοῦντο. κελεύει δὲ αὐτῶν συλυφθῆναι ὁ Περέννιος, οἷα δὲ μεμηνότα καὶ ψευδῆ λέγοντα, συνελὼν παραδοθῆναι. ὁ μὲν δὴ ἀκαίρου παῤῥησίας τοιαύτην ὑπέσχε δίκην.

Οἱ μέντοι περὶ τὸν Κόμμοδον, ὅσοι τε ἐυνοεῖν ἐπεποιοῦντο, καὶ πάλαι μὲν ἀπεχθῶς πρὸς τὸν Περέννιον διακείμενοι (βαρὺς γὰρ καὶ ἀφόρητος τοῖς ὑπηκόοις καὶ ὕβρει) τότε δὲ καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες, διαβάλλειν ἐπεμῶντο. ἐκείνῳ δὲ ἅμα τὸν Κόμμοδον τιμῶντι ὑπεβάλλοντο ἐπιφυγεῖν, καὶ τὸν Περέννιον σὺν τοῖς παισὶ διολέσθαι κακῶς. ἦλθον γάρ μετ' ὀλίγον τραπῶταί τινες λαθόντες τὸν τοῦ Περεννίου παῖδα, καὶ νομίσματα ἐκόμισαν ὁποτετυπωμένα τιμῶντι ἐκείνου εἰκόνα. λαθόντες δὲ καί τοι ἔπαρχον ὄντα τὸν Περέννιον, καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα, διδαίξαντές τε τῆς ὑπάτου τὰ λανθάνοντα, αὐτοὶ μὲν ἔτυχον μεγάλων δωρεῶν· ἀγνοοῦντος δὲ ταῦτα τοῦ Περεννίου, μηδέν τι πιστὸν τοῦ προσδεχομένου, νύκτωρ ὁ Κόμμοδος πέμψας ἀποτέμνει τὴν κεφαλήν. καὶ τὴν ταχίστην, ὅπως τὴν τῶν πραττομένων γνῶσιν φθάσωσιν, ἐκπέμ-

πει

His dictis, siue sorte quadam diuinitus huc impellente, siue id auso homine vt gloriam sibi, ignotus atq; obscurus, acquireret: seu quia speraret ingens aliquod præmium ab imperatore consequuturum: sanè illum derepentè obstupefecerat. Cæteri autem etsi non de nihilo ea dicta suspicabantur, tamen fidem habere dissimulabant. At Perennius comprehendi hominem iubet, ac, tanquam furiosum & vaniloquum, igne comburi. Ita scilicet pœnas dedit intempestiuæ libertatis.

Cæterùm qui circa Commodum erant, & quicumq: ei se beneuolos simulabant, cùm antea Perennio infensi erant (odiosus enim, atque intolerabilis ob superbiã & contumelias erat) tum verò præclaram occasionem nacti, criminando adducere in inuidiam conabantur. Et verò oportebat vno eodémq; tempore Commodum insidias effugere, & Perennium vnà cum liberis malè perire. Quippe haud multò pòst milites quidam clam Perennij filio numos quosdam attulerunt, illius imagine percussos, eósque ignaro etiam Perennio, quanquam erat præfectus, Commodo ostenderunt. Et latente insidiarũ arte patefacta, maximis sunt muneribus affecti. Quocirca inscio negotij totius Perennio, ac tum nihil minus expectanti submissi noctu à Commodo quidam caput absciderunt: Deinde mittit quamprimùm ad rumorẽ eorum

πεμ τὺς πορδομένυς ὀξυτέρῳ δρόμῳ, ὅπισῆναί τε δωμησομένυς τῷ παιδὶ τὺ Περεννίυ τὰ ὅπὶ τῆ Ρώμης ἀγνοῦντι· χράμματά τε φιλικὰ ποιήσας, ἐ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐτὸν, ἥκειν κελεύει. ὁ δὲ, μήτε τι τῆς παρασκευῆς πω, χ τῶν βεβυλευμένων, μήτε τι τῶν καιρὸν τὸν πατέρα εἰδὼς, τῶν τε ἀγγέλων εἰπόντων, ταῦτα χ τὸν πατέρα ἐντεταλθαι ῥήμασι, μηδὲν δὲ ἐπεσταλκέναι, πῖς βασιλείοις ἀρχόμενον γράμμασι· πισεύσας ὁ νεανίας, ἀχαλίνων μὴ χ δυσφορῶν ὅτι δὴ ἀτελῆ κατέλιπε τὰ βεβυλευμένα, ὅμως δὲ χαίρων τῆ τῦ πατρὸς ὡς ἐπ ζυνεσῶσῃ δωσόμενι, ποιεῖται τὴν ἔξοδον. χωρόμενον δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οἷς τῦτο ἐντέταλτο διεχρήσαντο. πιστὸν μὲν δὴ τέλος εἰκείνυς κατέλαβεν.

Ὁ δὲ Κόμμοδος δύο τὺς ἐπαρχυς καταστήσας ἀσφαλέστερον ᾠήθη μὴ ἐνὶ πισεύειν τοσαύτην ἐξυσίαν· μερισθεῖσαν δὲ αὐτὴν, ἀσθενεστέραν ἔσεσθαι ἤλπισε πρὸς τὴν βασίλειον ὁρμήν.

Χρόνυ δὲ ὑ πολλῦ διαγωμένυ ἑτέρας δὴς ὁπλυ-θὴ ποιαύτας κατὰ τὸ αὐτὸ συνεσκιάδη· Μάτερνος δὴς, ῥαδιώτης μὲν πρότερον, πολλὰ δὲ χ δεινὰ πολμήσας, τὴν τε τάξιν λιπὼν χ πείσας ἑτέρυς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων ζυναποδρᾶναι, χεῖρας πολλὴν κακύργων ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν πρῶτα κώμας τε χ ἀγροῖς ὑπερέχων, ἐλῄστευεν. ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο, μείζονι πλήθει ληστῶν κακύργων, μεγάλας τε δωρεῶν ὑποσχέσεσι χ τῶν ἁλισκομένων κοινωνίας·

quæ facta erant anteuertendum, qui celeriore cursu contendant, & superuenire filio Perennij possint, dum adhuc quæ Romæ contigerunt ignorat. Scriptis etiam literis amicis, quibus illum sub spe maiore accersi à se dicit, venire iubet. Ergo & consiliorum & omnes eius paratus postremo paterni casus ignarus, cùm quidam nuntij dictitarent, etiam paternis ipsum verbis acciri: qui nihil scripsisset, quòd regijs esset literis contentus: credidit videlicet adolescens: & quamuis iniquo animo ferret interpellari sua consilia, tamen paterna fretus potentia, quam esse adhuc incolumem putabat, ad reditum se comparat. Tum deinde vt attigit Italiam, per eos quibus negotium datum fuerat occiditur. Hunc illi exitum habuerunt.

Posthæc Commodus duos constituit præfectos, tutiùs fore ratus tantam illam potestatem non vni duntaxat credere, sed dissectam in partes, imbecilliorem eo pacto contra principem reddere.

Verùm haud longè pòst aliæ in illum huiusce modi insidiæ intenduntur. Maternus erat quidam, miles quidem anteà, sed qui multa nefaria ausus erat. Is repentè desertis castris atque alijs, qui & ipsi eadem perpetrarant, in fugæ societatem ascitis, manum hominum qui facinoroси erant, breui collegerat, vicósq; primò & agros populabatur. Magna deinde pecuniæ

νίᾳ. ὡς μηκέτι λῃσῶν ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. πόλεσι γὰρ ἤδη μεγίσας ἐπεπίθεντο. καὶ τὰ ἐν αὐταῖς λεσμωτήρια βίᾳ ῥηγνύντες, τοὺς ἐφ' οἷς δὴ καθειρχθέντας αἰτίαις, λεσμῶν ἐλευθέρους ἀφέντες, ἄδειάν τε ὑπαχνούμενοι ἐνεργεσίας ἐς τὴν ξυμμαχίαν προήγοντο. πᾶσάν τε καταλέχοντες τὴν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων χώραν, πόλεσί τε πασῖς μεγίσαις ὕπατοντας, καὶ μέρη μὲν ἐμπιπράντες, τὰ δὲ λοιπὰ ἀρπαγὴν ποιούμενοι, ἀνεχώρουν.

Ως δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ Κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε καὶ ἀπειλῆς ὕπεστέλλετο τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ῥαθυμίαν ἐγκαλῶν, ὡς κελεύει στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι. μαθόντες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγειρομένην ἐπ' αὐτοὺς, τῶν μὲν χωρίων αὖ ἐπόρθησαν, ἀπέστησαν. λαθόντες δὲ, διὰ ταχείας ὁδοιπορίας κατ' ὀλίγους εἰς τὴν Ἰταλίαν παρεδύοντο. καὶ περὶ βασιλείας ἤδη, καὶ μείζόνων πραγμάτων ὁ Μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον ἐπὶ προχωρήσαντα ὤφθη δεῖν μέγα τι δράσας καταρθῶσαι, ἢ, εἰ πάντῃ ἄπαξ ἐν κινδύνῳ καθεστήκει, μὴ ἀσφαλῶς μηδὲ ἀδόξως τελευτῆσαι.

Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύτην ὑπάρχειν δύναμιν ἡγεῖτο, ὡς ἐξ ἀντιπάσεως ἰσορρόπου καὶ φανερᾶς ἐφόδου συστῆναι πρὸς τὸν Κόμμοδον (τό, τε γὰρ πολε-

vi collecta, plures quotidie ſibi ex facinoroſis copulabat: pollicénſq; ingentia cuique operæ pretia, & in prædæ communionem inuitans, eò rem adduxit, vt non iam latronem, ſed [iuſtorum] hoſtium haberent autoritatem. Quippe magnas etiam vrbes occupabant: effractíſque per vim carceribus, captiuos ſine diſcrimine omnes vinculis eximebant, eóſque ſibi impunitate ac beneficijs adiungebāt. Igitur Galliam omnem atque Hiſpaniam incurſibus vaſtant, & vt quamque ex magnis vrbibus ceperant, partim incenſa, partim direpta abibant.

Quæ vbi Commodus cognouit, rectoribus gentium plenas iræ atq; minarum mittit epiſtolas, caſtigans & ignauiam exprobrans: ſimul comparare aduerſus illos exercitum imperans. Quod vbi latrones acceperunt, decedendúm ſibi ex illis regionibus rati, clàm per auia quædam compendia, ſeorſum alij ab alijs, in Italiam peruenerunt. Ac iam de regno maioribúſque rebus Maternus cum ſuis deliberabat. nam quando hactenus omnia illi ſpe vlterius proceſſerant, neceſſe putauit aut magno quopiam facinore res ſuas ad felicem exitum perducere, aut, quum ſemel in diſcrimen ſe coniecciſſet, non obſcurè neque ingloriè mori.

Sed quoniam ſe non tantis eſſe viribus intelligebat, quantæ ad reſiſtendum Commodo collata acie ſatis eſſent, (quippe & Romanæ ple-

bis

πολῆθος τῶν Ρωμαίων δήμου ἐλογίζετο ξύνοον ἔτι τῷ Κομμόδῳ ὑπάρχον, τῇ τε περὶ αὐτὸν τῶν δορυφόρων ἔννοιαν) τέχνῃ καὶ σοφίᾳ ἤλπισε περιέσεσθαι. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἧρος ἀρχῇ ἐκάστου ἔτους, ἀγομένης ἡμέρας, μετὰ θεῶν πομπὴν τὴν τελοῦσι Ρωμαῖοι, καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκάστοις πολίτου ζύμβολα, καὶ μηλίδια τε βασιλέων, ὕλης τε ἢ τέχνης θαύματα, τῆς θεοῦ περιπομπεύει. ἀνετός τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς· ἕκαστός τε ὃ βούλεται σχῆμα ὑποκρίνεται. καὶ ἔστιν ὅτε μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ πάντι τῷ βουλομένῳ ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει παίζοί τε καὶ ῥήψαι τῇ ἀληθείαν· ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα καὶ τὸν μιμούμενον. ἔδοξε δὴ τῷ Ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτήδειος εἶναι εἰς τὸ τῇ ἐπιβουλὴν λαθεῖν. ἤλπισε γὰρ, αὐτός τε ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφόρων σχῆμα καὶ τοὺς ζὺν αὐτῷ ὁπλίσας ὁμοίως, ἀναμίξας τε τῷ πλήθει τῶν αἰχμοφόρων, ἐς τῆς πομπῆς νομισθεὶς μέρος, μηδενός τε προφυλαττομένου, αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν τὸν Κόμμοδον διαχρήσασθαι.

Ἀλλὰ προδοσίας γενομένης, καί τινων τῶν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατειπόντων (φόνος δὲ αὐτοῖς εἰς τοῦτο παρῴξυνεν, οἱ δὴ ἔμελλον αὖτις λήσειν δεσπότην ἕξειν καὶ βασιλέα) πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἑορτὴν, αὐτός τε ὁ Μάτερνος ζυλλυφθεὶς τὴν κεφαλὴν ἀπελμήθη, καὶ οἱ ζυνωμόται αἰτίας

ὑπέσχον

bis & prætorianorum militū propenſa in Commodum voluntas credebatur) arte ſibi conſilióque graſſandum ſtatuebat. Quocirca tale quiddam cõminiſcitur. Veris initio, quotañis, ſtato ſolenníq; die pompã matri deûm Romani celebrãt. In ea, quæ apud quenq; ſunt diuitiarũ argumenta, ſupelléxq; pretioſa imperatorum, quæ quidẽ propter materiæ aut artis miracula ante deam præferri in pompa ſolent. Ac ſumma tunc omnibus quouis ludendi modo conceſſa eſt licentia: adeò vt vnuſquiſq; quamcunq; vultperſonam repræſentet: neq; vlla ſit tam magna aut eminẽs dignitas, cuius habitum non liceat ei cui libeat induto, ludere & veritatem occultare: ita vt non facile ſit eum qui imitatur, ab eo qui reuera eſt, dignoſcere. Putauit hoc Maternus idoneum celandis inſidijs tempus: ratus fore vt ſi perſonã ſtipatoris alicuius indueret, ſuóſq; ad eandẽ ſimilitudinẽ armis ornaret, ac ſe haſtatis immiſcerẽt, ſic vt pars eſſe comitatꝰ imperatorij crederentur, nullo videlicet præcauente, repentè impetu facto Commodum obtruncarent.

Sed ꝓditus imperatori à ſocijs quibuſdam, qui vnà cum ipſo venerant in vrbẽ, (inuidentibus ſi pro latrone dominum & regem habituri eſſent) antequã feſtus dies adeſſet & ipſe comprehenſus, ac mulctatus capite, & qui eiuſdem factionis erant, meritis ſupplicijs affecti. At

Com-

ας ὑπέχον δίκας. ὁ δὲ Κόμμοδος, θύσας τε τῇ θεῷ, καὶ χαιρήσια ὁμολογήσας, τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει, παρέπεμπέ τε τὸν θεὸν χαίρων· καὶ ζωτήρια τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς ἑορτῆς ἐπανηγύριζε.

Θρησκεύειν δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τὴν δὲ Ῥωμαῖοι ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὡς ἱστορίᾳ παρειλήφαμεν. ἧς ὑπομνησθῆναι ἔδοξε μοι διὰ τὴν παρ' Ἑλλήνων λησμοσύνην ἀγνωσίαν. αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα, διόπετες, ὡς λέγουσιν. οὔτε δὲ τὴν ὕλην, οὔτε τεχνητῶν ὅστις ἐποίησεν, ἐγνωσμένον, οὐδὲ ψαυστὸν χερὸς ἀνθρωπίνης, τοῦτο δὲ πάλαι μὲν ἐξ ἀρχῆς κατενεχθῆναι λόγος εἰς ἴνα τῆς Φρυγίας χῶρον. Πεσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ. τὴν δὲ θεοπρόπειαν λαβεῖν τὸν πόπον ἐκ τοῦ πέσοντος ἀγάλματος ἐξ ἀρχῆς, καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι. ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, Ἰλῳ τῷ Φρυγὶ καὶ Ταντάλῳ τῷ Λυδῷ πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγουσιν, οἱ μὲν περὶ ὁδῶν, οἱ δὲ περὶ τῆς Γανυμήδους ἁρπαγῆς. ἰσορρόπου δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης, ἑκατέρωθεν πέσειν ἱκανοὺς, καὶ τὴν ξυμφορὰν ὄνομα λῆναι τῷ χωρίῳ. ἔνθα καὶ τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα, ἀφανῆ γενέσθαι λόγος, αὐθελκόντων αὐτὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἑρκους. ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ ζώματος, ἐκπεσεῖν καὶ τὸ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον, καὶ τὴν Διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ παρεστηκότι Πεσινοῦντι, πάλαι μὲν φρύγες ἱερίαζον ὑπὸ τῷ πο-

μῷ

Commodus quum deæ ſacrificaſſet, gratiáſque egiſſet, feſtum celebrabat. Ipſe etiã populus deã exultãs deducebat, & vnà cũ feſto lætitiã quoque de ſeruato imperatore ſolenniter ágitabat.

Quæ autem ratio ſit, cur huic deæ tantũ honorem Romani habeant, non alienum videtur, quantum ex hiſtoria accepimus, cõmemorare: præſertim quum ea res pleriſq; Græcorũ ignota eſſe videatur. Ipſum igitur ſimulacrum cælitus (vt aiunt) demiſſum, neque qua ſit materia, nec à quo fabricatũ artifice, ſatis conſtat: neq; planè hominum manibus creditur factum. Hoc igitur decidiſſe cælitus ferunt in quendã Phrygiæ agrum, cui nomen Peſinũti, ex eo quòd ceciderit ſimulacrum, ibíque primum fuerit conſpectum. Vt autem apud alios inuenimus, pugnã illic aiunt Ilum Phryga Tantalúmque Lydum inter ſe conſeruiſſe, ſiue de via ortã, ſiue potius ob raptum Ganymedis. Quúmq; diu æquis viribus decertatum foret, ac permulti vtrinq; cecidiſſent, nomen ex ea clade loco eſſe impoſitum. Hic etiam fama fert, Ganymedem ex oculis euanuiſſe, dum hinc frater, illinc amator eum traherẽt: quum autem corpus ex oculis euanuiſſet, id quod adoleſcenti acciderat, diuinitus contigiſſe, fabulosè eſſe traditum, tanquam à Ioue raptus foret. In hoc autem, quem diximus, Peſinunte Phryges olim Orgia colebant, ad ipſum fluuium Gallum, à quo etiã

μῳ Γ' ἀλλῳ ϖροχρῄσονλι, ἀφ' ἧ τὴν ἐπωνυμίαν φερῦ-
σιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερωμένοι. ἐπεὶ δὲ Ρωμαίων
ἤυξετο τὰ πράγματα, φασὶν αὐτοῖς χρηθῆναι,
μενεῖν τε τὴν ἀρχὴν ϗ εἰς μέγα ϖροχωρήσειν,
εἰ τὴν Πεσινυντίαν θεὸν μεταχαίγοιεν ὡς αὐτυὺς
ϖέμψαντες δὲ ϖρέσβεις εἰς Φρύγας, τὸ ἄγαλμα
ἤτυν. ἔτυχον δὲ ῥᾳδίως, ζυγχωρήσαν ϖροβαλ-
λόμενοι, ϗ τὴν ἀπ' Αἰνείυ τῦ Φρυγὸς εἰς αὐτυὺς
διαδοχὴν καταλέγοντες. νομιθὲν δὲ ὑπὸ νέως
τὸ ἄγαλμα, ϵ χωόμενον ἐν ταῖς τῦ Θύμβριδ-
ἐκβολαῖς, (ταύταις γὰρ ἀνϖὶ λιμένων ἐχρῶντο
Ρωμαῖοι) ἔσηοτε δείᾳ δυναίμει τὸ σκάφ-. ὑϖ-
πολὺ δὲ ϖανδημεὶ τῶν Ρωμαίων τὴν ναῦν ἑφελ-
κόντων, ἀντεχύσης τῆς ἰλύ-, ὑ ϖρότερον ἡ ναῦς
ἀνέδραμε ϖολὺ ἢ τὴν ἱέρειαν ἐνεχθῆναι τῆς θεῦ, ἣ-
τις τῆς Ἑστίας ἦν. ταύτῃ ἔδει ϖαρθενεύεσθαι, αἰ-
τίαν δὲ διαφθορᾶς εἶχεν. ὡς μέλλυσα δὲ κε-
θήσεσθαι, ἱκετεύει τὸν δῆμον ὑϖτερέψαι τῇ Πε-
σινυντίᾳ θεῦ τῷ κρείσσονι· ϗ λυσαμένη τῷ ζωνίῳ,
ἐϖαφῆκε τῇ ϖρῳρᾳ τῆς νεώς, ϖροσθεξαμένη, ὑ
ϖαρθέν- εἶη ϗ ἁγνὴ, ϖαιθῆναι τὸ σκάφ-. ῥᾳ-
δίως δὲ τῆς ζώνης ἐξηρτημένης ἡ ναῦς ἠκολύθη-
σεν· ὁμῦ δὲ τὸ ἐναργὲς τῆς θεῦ, ϗ τὸ ζεμνὸν τῆς
ϖαρθένυ Ρωμαῖοι ἐθαύμασαν. τοσαῦτα μὲν δὴ
ϖερὶ τῆς Πεσινυντίας θεῦ φιλοδημότερον ἱστορείσθω,
σὺκ ἄχαριν ἔξοντα γνῶσιν τοῖς τὰ Ρωμαίων σὺκ
ἀκριβῦσιν.

Ὁ δὲ Κόμμοδ-, ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνυ ἐ-
πιβυλὴν ϖλείονί τε ϖερὶ αὐτὸν ἐχρῆτο φρυρᾷ, ϗ
ϖα-

euirati deæ ſacerdotes cognominantur. Sed vbi res Romana creuit, reſponſo accepto manſurum imperium atq; ad ſummum auctum iri, ſi Peſinuntiam deam ad ſe transferrent: miſſi in Phrygiam legati ſunt petitum deæ ſimulacrũ. quod quidem facilè conceſſum eſt, conſanguineos ſe dictitantibus, atque oriundos ab Ænea Phryge. Quum itaq; nauigio deuectum ſimulacrum ad ipſas Tiberis fauces appulſſet, (quibus tum Romani vice portuũ vtebantur,) diuina quadã vi fecit, vt ſubſiſteret nauigium: adeò vt quum lõgo tempore Romani cunctis totius populi viribus illud traherent, limo renitente, non prius proueheretur quàm deæ ſacerdos, quæ veſtalis erat, adducta eſſet. Ea quum virginitatẽ perpetuò ſeruandã polluiſſe falsò argueretur, damnationem metuens, ſupplex petijt à populo, vt iudicium de ſe Peſinuntię committerent. quo impetrato, zonam recinxit, eámque proræ iniecit, clarè precata, vt ſi intemeratam ſe eſſe ac virginẽ dea ſciret, exorari ſe ſineret nauigium. Facilè autem id, poſtquã alligata zona fuit, ſequutum eſt. Ita ſunt pariter Romani manifeſtã numinis diuinitatẽ atq; innocentiam virginis admirati. Sed hæc hactenus de Peſinuntia dea: prolixius etiã fortaſſe quàm decuit: haud inſuauem tamen ſcientiã allatura ijs, qui res Romanas minus cognitas habeant.

Commodus autem, euitatis Materni inſidiis,

παντὶ τοῖς λιμοῖς ἐπεφαίνετο, τὸ πλεῖστα ἐν θεάτροις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τοῖς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν διακοσμίων ἀπείργων, καὶ βασιλικῶν περιέξεων.

Συνέβη δὲ καὶ ἐκεῖνο καιρῷ λοιμώδη νόσον καταλαβεῖν τὴν Ἰταλίαν· μάλιστα δὲ τὸ παθος ἐν τῇ Ρωμαίων πόλει ἤκμασεν, ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ καὶ σῖτον παντοδαπὸν ὑποδεχομένῃ. πολλή τε τις φθορὰ ἐγίνετο ὑποζυγίων ἅμα καὶ ἀνθρώπων. τότε ὁ Κόμμοδος, συμβαλόντων αὐτῷ πυνθανομένων, εἰς τὴν Λαύρεντον ἀνεχώρησεν. εὐψυχότερον γὰρ τὸ χωρίον, καὶ μεσόγειος καταπνέον διαφορήσειν ἔμελλε (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ) ζωτικώτερον εἶναι ἐδόκει, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο, εὐωδίᾳ τε τῆς τῶν δένδρων ἰδιότητος καὶ τῆς τῶν δένδρων ἡδείας σκιᾶς. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν, κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύρα εὐωδεστάτου τοῖς τε ὀσφρήσεις καὶ τὸ σῶμα ἐνεπίμπλασαν, θυμιάμασί τε καὶ ἀρώμασι ζωτικῶς ἐχρῶντο· φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθοίσασαν ἐμπιμπλάναι τοὺς πόρους τῶν αἰσθήσεων, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθοῶδες τοῦ ἀέρος, ἢ, εἰ καὶ δι' αἰσθήσεως εἰσέλθοι, κατεργάζεσθαι ἧττον ἰσχύειν. πολὺ δὲν ἦττον ἡ νόσος τὸ πλεῖστον ἤκμασε, πολλῆς ἀνθρώπων φθορᾶς γινομένης, πάντων τε ζώων τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων.

Ὑπέρχε δὲ καὶ αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν ἐξαίφνης

πιεσὼν

maiore se custodia muniebat: ratus prodire in publicum, plerumque temporis in suburbanis aut in principalibus prædijs procul ab vrbe consumere: abstinere prorsus ab iurisdictione, omníque actu imperatorio.

Per idem tempus accidit, vt ingens Italiam quidem vniuersam pestilentia occuparet: sed in ciuitatẽ Romanã vehementiùs tamen sæuiret, vtpote quæ & per se populo abundaret, & aduenas toto orbe confluentes exciperet. Quare magna iumentorum atque hominum strages consequuta. Tum Commodus (ita scilicet quidam medicinæ periti persuaserant) Laurentum secessit, frigidior enim ea regio, syluísq; è lauru spatiosissimis opaca, (à quo etiam inditum regioni nomen) conseruandæ idonea saluti existimabatur: atq; adeò aëris corruptioni resistere, & suauitate odoris qui è lauris efflaretur, & iucunda ipsarum arborum vmbra. Quin etiam ij qui vrbem incolebant medicorum iussu, vnguento nares atque aures opplebant, suffitúq; & odoramentis assiduè vtebantur, quòd meatus sensuum (vt quidam dicunt) odoribus illis occupati, neque admittant aëra tabificum, &, si maximè admiserint, tamen éum maiore quasi vi longè superari. Cæterùm nihilo secius morbus ingrauescere, hominésque passim & pecora inter homines agitantia interire.

Sed & fames eodem tempore ciuitatem op-

τοιαύτης. Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος Φρύξ, τῶν δημοσίᾳ εὐνούχων ὑπὸ κήρυκι πεπαίσθαι, οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γενόμενος, συναυξηθεὶς τε τῷ Κομμόδῳ, εἰς τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἐξουσίας προήχθη, ὡς τοῦ τε τοῦ σώματος φρουρεῖν, καὶ τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν, τοῦ τε τῶν στρατιωτῶν ἄρχειν ἐγχειρισθῆναι. ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς ἀνεπείθη καὶ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροίζων δὲ χρήματα, καὶ σίτου πολεῖσον συνωνούμενος ἐκ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσκτήσασθαι τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρῶτον ἐν ἀπόρῳ τῶν ἐπιτηδείων καταστήσας, ἐπιδόσεσι λαμπραῖς, ἀπολοῦντας πόθῳ τοῦ χρειώδους, προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυμνάσιον κατεσκεύασας, λατρὸν δημόσιον ἀνῆκεν αὐτοῖς. ὁ μὲν δὴ οὕτω τὸν δῆμον ἐδελέαζεν. οἱ δὲ Ρωμαῖοι, ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτὸν, καὶ τῶν δεινῶν πάς αἰτίας εἰς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτοῦ τὸ ἀηδέστερον πᾶς τοῦ ἐπιθυμίας· πολὺ μὲν πρῶτα ἐν θεάτροις ζυνεστώμενοι κατὰ σπήθη, κακῶς ἠγόρευον. καὶ τελευταῖον, ἅμα γοντο ἐν στρατείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες σανδημεὶ ἐβόων, καὶ τὸν Κλέανδρον εἰς θάνατον ἤτουν. Τοῦ δὲ χῆς δ' ὄσης πρὸ τὸ στράτευμα, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς ἀνακεχωρηκόσι πόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, αἰσθομένου τε τὰ θρυλλούμενα (ἐπείπερ ὁ Κλέανδρος ἀγγέλεσθαί τε τῶν πραττομένων ἐκάλυεν αὐτῷ) αἰφνιδίως, ἐς
στάσιν

preſſerat, hac de cauſa. Cleander erat quidam, Phryx genere, ex ea nota hominum qui publicè per præconem veneunt. Hic quum in domum imperatoriã ſeruitio eſſet traditus, & cum ipſo Commodo accreuiſſet, eò ſcilicet honoris atq; autoritatis prouectus eſt, vt & corporis cuſtodiam, & cubiculi curam, prętereà militum præfecturam [ſolus] obtineret. Cæterùm diuitiæ ac luxus, etiam illum ad imperij ſpem inſtigabant. Quocirca grandi coacta pecunia plurimum frumẽnti coëmit, id autẽ occluſum habebat, ſperans ſibi Romani populi atq; exercitus voluntates adiuncturum, ſi prius rerum neceſſariarum penuria laborantes, magnis repentè largitionibus demereretur. Idem gymnaſium quoq; maximũ exædificauerat, publicatis etiã balneis, vt eo modo populum ineſcaret. At Romani infenſi iampridem, & illorum malorum causã in eum conferentes, ſimul peroſi hominem diuitijs inexplebilem, priùs quidem confertim per theatra identidem traducebant: tandem verò, agente in ſuburbanis Commodo, repentè vniuerſi magnis clamoribus concurrerunt, Cleandrum ad necem depoſcentes. Quũ autem ſuburbanum omne tumultu complerentur, & Commodus ipſe in alto ſeceſſu voluptatibus indulgeret, inſcius quæ gererentur (nam id Cleander cauerat) repentè extra omnium expectationẽ armati equites principis eruperũt,

προσδοκῶντος τὴν ἡμέρα, ἐπιφαίνονται ὡπλισμένοι
κελεύουσι τὸν Κλεάνδρα. πάντες δὲ οἱ βασιλικοὶ
ἱππεῖς τάς τε ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον καὶ ἐπίτρω-
σκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδὲ ἀντισῆναι οἷός τε ἦν, ἄνο-
πλοι πρὸς ὡπλισμένους, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς.
προϊόντος δὲ χωμένης, ἔφθανον εἰς τὴν πόλιν. ἐφ-
θείρετο δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν
στρατιωτῶν, οὐδὲ κατιόμενος ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἀλ-
λὰ καὶ ὑπὸ τοῦ πλήθους ὠθούμενος. καὶ ὑπὸ τῶν ἱπ-
πέων, ἐπαλλήλοι πίπτοντες πολλοὶ ἀπώλοντο. μέχρι
μὲν οὖν τῶν τῆς Ρώμης πυλῶν ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς
διώκοντες ὑπὸ ἐμπίπτοντας, ἀφειδῶς ἀνῄρουν. ἐπεὶ
δὲ οἱ ἐν πόλει μείναντες, αἰσθόμενοι τὸ κατα-
ληφθὲς πάθος, ἀποκλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσό-
δους, εἵς τε τὰ δωμάτια ἀναβάντες, λίθοις καὶ κε-
ράμοις ἔβαλλον ὑπὸ ἱππεῖς. οἱ δὲ ἔπασχον, ἅ-
περ δεδράκεσαν, οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς ζυσάδην μα-
χομένου, τοῦ δὲ πλήθους ἐξ ἀσφαλοῦς ἤδη βάλλον-
τος αὐτούς. πτοωσόμενοι τοίνυν· καὶ μὴ φέρον-
τες, ἐς φυγὴν ἐτράποντο. πολλοὶ δὲ αὐτῶν διεφ-
θείροντο ὑπό τε τῆς τῶν λίθων ζυνεχοῦς βολῆς· οἱ
δὲ ἵπποι, κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ὑποβαίνοντες
ὠλίσθαινον, καὶ τοὺς ὑποβάτας ἀπεσείοντο· πολ-
λῶν δὲ ἑκατέρωθεν πιπτόντων, ἐπεβοήθουν τῷ δή-
μῳ καὶ οἱ τῆς πόλεως πεζοὶ ῥαπτῶται, μίσει τῶν
ἱππέων. ὄντος δὲ πολέμου ἐμφυλίου, ἄλλος μὲν
οὐδεὶς ἀγγέλλεται τὰ πραττόμενα τῷ Κομμόδῳ ἐβού-
λετο, δέει τῆς Κλεάνδρου ἐξουσίας· ἡ δὲ πρεσβυ-
τάτη τῶν Κομμόδου ἀδελφῶν (Φαδίλλα ἦν ὄνομα
αὐτῇ)

rũt, Cleandri iussu proruentes obuium quenq;
ac vulnerantes. Neq; scilicet populus excipere
illorum impetum valebat, inermis armatorum,
pedester equitum. Quare fuga facta, in vrbem
reijciuntur, ibíque permulti, neq: modò quos
ferro milites conficiebant, neci dediti, sed quos
etiam ipsi proculcauerunt equites: quíque aut
conferta turba aut equitum incursu conflicta-
bantur. Igitur ad vrbis portas sine vllo impedi-
mento equites persequuti, omnes qui in eos
inciderent interficiebant, nulli parcentes. Qũi
autem in vrbe remanserant, calamitate suorum
intellecta, clausis domibus quũ in tecta & cul-
mina euasissent, lapidibus tegulísque equites
desuper incessebant. Itaque patiebantur quæ
fecerant, nullo quidem cum eis manus conse-
rente, sed omni multitudine desuper quasi ex
tuto dimicante. Quocirca saucij (magna pars)
quum tolerare iam vlterius nequirent, terga
fugæ mandarunt. Multi itaq; cadebant crebro
telorum iactu, multi equis excutiebantur, in-
ter deuolutos lapides fallente vestigio lapsan-
tibus. Sed & pedites qui in vrbe stationes ha-
bebant, populo suppetias aduersus inuisos si-
bi equites raptim tulerunt. Itaque quum ciui-
le bellum esset, nemo tamen quæ gererentur,
nuntiare Commodo audebat, metu Cleandri
potentiæ: donec maxima natu soror, Fadilla

αὐτῇ) εἰσβαμοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα (ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ καὶ ἀκώλυτος, ἅτε ἀδελφῇ) λυσαμένη τὰς πρίχας, ῥίψασα τε εἰς τὴν γλωῦ ἑαυτὴν οὐδὲν ἀλλ' ἢ πένθους σχῆμα δείξασα, Σὺ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, μένων ὅπλοις ἡσυχίᾳ, τῶν πραττομένων ἀγνοίᾳ, ἐν ἑκάτῳ καθέστηκας κινδυνῳ. ἡμεῖς δὲ, τὸ σὸν γλυκὺ, ὅσον οὐδέπω ἀπολλύμεθα. οἰκτείρεται δέ σου ὁ δῆμος Ρωμαίων, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατιωτικοῦ. ἃ δὲ πρὸς μηδενὸς βαρβάρων πείσεσθαι προσεδοκῶμεν, ταῦτα δρῶσιν ἡμᾶς οἱ οἰκέται. καὶ ὃς μάλιστα εὐηργέτησας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις. Κλέανδρος ὅπλα σε τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὥπλισεν· ἐπὶ δὲ διαφόρᾳ καὶ ἐναντίας γνώμης, οἱ μὲν, μισοῦντες αὐτὸν, (ὁ δῆμος) οἱ δὲ σέβοντες (πᾶν τὸ ἱππικὸν τάγμα) ἐν ὅπλοις εἰσί· καὶ φθείροντες ἀλλήλους ἐμφυλίῳ αἵματι τὴν Ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὴν δ' ἑκατέρᾳ τοῦ πλήθους δεινὰ ἡμᾶς προσλήψεται, εἰ μὴ τὴν ταχίστην πρὸς τὸν θάνατον ἐπιδώσεις πονηρὸν οἰκέτην, ὀλέθρου τοσούτου τοῖς μὲν αἴτιον ἤδη γεγονότα, ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω. Τοιαῦτά τινα εἰποῦσα, ῥηξαμένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων τινὲς θαῤῥήσαντες τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως λόγοις, τὸν Κόμμοδον ἐπάρξαν. ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος, τόν τε ὑπικείμενον κίνδυνον οὐ μέλλοντα ἀλλὰ παρόντα ἤδη φοβηθεὶς, μεταπέμπεται τὸν Κλέανδρον, οὐδὲν μέντοι εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, οἰόμενον δέ. ἐλθόντα δ' αὐτὸν ζυλληφθῆναι κελεύει.

καὶ τὴν

nomine, accurrens ad imperatorem (quippe facilis aditus ſorori) crinibus ſolutis, proiecta humi, ac planè in lugubrem habitum deformata. Tu quidem (inquit) ô princeps, otium agitans, & omnium quæ geruntur ignarus, extremo in periculo verſaris: nos autem, ſanguis tuus, propemodum occidimus. Actum de populo Romano, actum magna ex parte etiam de exercitu eſt: & quæ ne à barbaris quidem nos paſſuros expectabamus, ea nobis domeſtici faciunt: & in quos maxima contuliſti beneficia, eos primos inimicos habes. Cleander aduerſus te populũ & exercitũ armauit, atq; cõtrario in illum modo animati, alij quidem (nimirum populus) odio, alij autem amore eum proſequentes (tota videlicet equitum cohors) in armis ſunt, cædemq; inter ſe patrant, & ciuili ſanguine Romam replent. Sed in nos videlicet vtriuſq; multitudinis recidet calamitas, niſi tu quã primũ neci dedideris ſceleratiſſimum famulũ, qui tantæ gladis illis iam fuit, nobis mox futurus eſt autor. Ipſa talia quædam loquuta, veſte etiam lacerata, nonnullíque item eorum qui aderant, quum ex verbis eius quæ ſoror imperatoris erat, fiduciam ſumpſiſſent, Commodum perturbarunt. Is expauefactus, quum iam non vt impendens ſed vt præſens periculum formidaret, acciri ad ſe Cleandrum properè iubet, nihil dum certi ſcientem, ſed tamen aliquid ſuſpe-

ἐπὶ τῷ κεφαλῇ ἀποτεμών, δόρατί τε ταύτην ἐγκαταπήξας, ἐπέμπετο περιὸν καὶ σοφιστὴν τῷ δήμῳ θέαμα. ἔδει γὰρ ἅπαν τὸ λοιπὸν, καὶ ἑκάτερον πολεμοῦντες, ἐπαύσαντο. οἱ μὲν γραλιῶται, ἀνηρημένον ἰδόντες ὑπὲρ οὗ ἐμάχοντο. δέος τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς· (ζυνίεσαν γὰρ ἐξηπατῆσθαι καὶ τὰ δραθέντα παρὰ γνώμην αὐτοῖς πεπολιτευκέναι) ὁ δὲ δῆμος κενόφρεσο, ἡμωρίαν παρὰ τὰ δεινὰ δράσαντος εἰληφώς. σφοσωνεῖλον δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Κλεάνδρου (δύο δ' ἦσαν ἄῤῥενες αὐτῷ) πάντας τε ὅσους ἤδεσαν ἐκείνου φίλους, διεχρήσαντο. σύροντές τε τὰ σώματα, καὶ πᾶσαν ὕβριν ἐνυβρίσαντες, τέλος λελωβημένους, εἰς τοὺς οἰκέτας ἔῤῥιψαν φέροντες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέανδρός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν χρήσαντο, φιλοτιμησαμένης (ὡς ἄν τις εἴποι) τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἑνὶ δεῖξαι ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης ἀτελείας εἰς τὸ μέγιστον ὕψος ἄῤῥαι καὶ πάλιν τὸν ἀῤῥηθέντα ῥίψαι ὀλίγη καὶ ἀνέλπιστος δυοῖν ταῖν τύχαις ῥοπή.

Ὁ δὲ Κόμμοδος, πλεονῶς μὲν τῷ τοῦ δήμου κίνησιν, μήτε καὶ περὶ αὐτοῦ νεωτερίσασιν, ὅμως δὲ παροξυνθέντων αὐτὸν τῶν οἰκείων, κατελθὼν ἐς τὸ ἄστυ, μετὰ πάσης ἀῤῥημίας τε καὶ παρασκευῆς τοῦ δήμου ὑποδεχθεὶς, εἰς τὸ βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. περιρρυεὶς δὲ τοσούτων κινδυνίων, ἀπίστως περιεφέρετο πᾶσιν, ἀφειδῶς τε φονεύων, καὶ πά-

ſpectantem imperatori renuntiatum; Accedentémq; ad ſe imperat comprehendi, & caput eius amputatum contóq; præfixum circumferri: voluptuoſum ſcilicet atque optatum populo ſpectaculum præbiturus. Ita enim id malum ſedatum, atq; vtrinq; dimicatio dirempta. Siquidem milites quum occiſum viderent, pro quo decertabant, iram quoq; imperatoris formidabant, cui verba data nihílq; non factum contra illius ſententiam compererãt. Populus contrà ſatisfactum ſibi autoris ſupplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos enim virilis ſexus habebat) & quotquot illius amici fuerant, ad vnum omnes contrucidati: tractáque per vrbem cadauera & contumelioſiſſimè habita, poſtremò in cloacas abiecta. Hunc exitum Cleander & qui eius partes ſequebantur, habuerũt: quaſi in vno illo velut ambitioſius oſtentaret natura (vt ſic dixerim) humana, poſſe ex infimo loco ad ſupremum faſtigium euehi hominem, atq; euectum, dein rurſum deturbari, quamlibet exiguo atque inſperato fortunæ momento.

Cæterùm Commodus, tametſi verebatur, ne quid fortaſſe populus etiam cõtra ſe noui moliretur, tamen ſuadentibus amicis in vrbem reuerſus eſt, ac lætis acclamationibus magnóq; comitatu exceptus in aulam principalem ſe retulit. Enimuerò ex illo, tot aditis iam periculis cœpit nulli ſatis confidere, ſed occidere hunc atq;

καὶ παίσας Ἀλβολαῖς ῥᾳδίως πισεύων, μηδὲ πε-
ρὶ τοῦ σφετέρου τῶν λόγων ἀξίων· ἀλλὰ τῆς μὲν
περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς ἀπῆγεν ἑαυτὸν, ἐδεδι-
λωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε &
μεθ' ἡμέραν ἐπάλληλοι καὶ ἀπόλαυσι σώματος ἡ-
δοναί. καὶ σωφρων μὲν πᾶς καὶ παιδείας κρὴν με-
τείως μεμυημένος, τῆς αὐλῆς ὡς ὄπιθεν ἐδιώ-
κετο· γελωτοποιοὶ δὲ καὶ αἰσχίστων ὑπουργοὶ εἶ-
χον αὐτὸν ὑπουργείσιον. ἁρμάτων τε ἡνιοχείας καὶ θη-
ρίων ἐξ ἀνατροφῆς μάχας ἐπαιδεύετο. τῶν μὲν
πολλάκων εἰς ἀνδρείας δόξαν αὐτοὶ ὑμνοῦντων· τῷ
δὲ ἀπρεπέστερον μεπόντος ἢ βασιλεῖ σωφρονι ἥρ-
μοζεν.

Ἐγίνοντο δέ τινες καθ' ἑκεῖνο καιρῷ καὶ δυσημίαι.
ἀστέρες γὰρ ἡμέρωι συνεχῶς ἐβλέποντο, ἕτεροί τε
εἰς μῆκος κεχαλασμένοι, ὡς ἐν μέσῳ αἴρειν κρέ-
μασθαι δοκεῖν. ζῶά τε παντοῖα, καὶ τὴν ἑαυτῶν φύσιν
μὴ τηροῦντα, σχήματά τε ἀλλοδαπῶν, καὶ μέρεσι σώ-
ματος ἀναρμόστοις, πολλάκις ἀπεκυήθη.

Μέγιστον δὲ δεινὸν καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ἐλυ-
πησε, καὶ σφᾶς τὸ μέλλον οἰωνίσασθαι καὶ φαύλῳ
συμβόλῳ χρωμένους πάντας ἐπάρασχεν. ὅ τε γὰρ
ὄμβρος σφοδρὸς παρῆν, ὅτε νεφῶν ἀθροισθέντων,
ζειρμὸς δὲ ὀλίγος σφοδρυνόμενος γῆς, εἴτε σκηπτὸς
νύκτωρ κατενεχθεὶς, εἴτε καὶ πυρὸς σοφὸν ἐκ τοῦ
ζειρμοῦ διαῤῥυέντος, πᾶν τὸ τῆς Εἰρηνίης τέμε-
νος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ κάλλιστον νομιζόμενον

τῶν

atq; illum, nulli non calumniæ fidem accõmodans. Ad hæc, neminem cui virtus vlla esset, amicum sibi adiungebat, sed à cunctis æquè rectis studijs animũ auocauerat: quippe quẽ die noctéq; aliæ ex alijs effrænæ corporis voluptates grauissimo seruitio premebant: neminémq; non ab limine velut insidiatorem submouebat, quemcunq; aut probitas aut disciplina vlla etiã mediocris illustraret. Scurræ verò, & qui turpissima quæq; repræsentabant, quasi addictũ sibi habebant. Aurigando etiam bestiísq; conficiendis supra modum exercebatur: ob quæ studia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabant: quum tamen ille magis deditus his esset, quàm modestum imperatorem decebat.

Extitere ea tempestate etiã quædam in cœlo ꝓdigia. Stellæ enim per diem perpetuò apparuerũt, quædámq; ex ijs in longũ productæ medio quasi aëre suspensæ videbantur, prætereà animalia omne genus, minimè suã naturam seruantia, cùm figura corporis prodigiosa, tum membris haudquaquã cõgruentibus edebãtur.

Maximũ autem nefas cùm in præsens dolorem attulit, tum in futurũ pessimo augurio vniuersos conterruit. Nam quum neque imbres vlli neq; nubes, tantúmq; exiguus terræmotus antecessisset, seu nocturni casu fulminis, siue igni aliquo in ipso terrarum motu velut extrito, totũ de improuiso Pacis templũ consumptum incen-

τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλησιώτατον δὲ ἁπάντων ἱερῶν δι' ἀσφάλειαν, ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ. ἔπασχε δὲ ἃ εἶχεν, ὁπηνίκα ἐθησαυρίζετο. ἀλλὰ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλὰς ἐκ πλησίον πάντας ἐποίησεν. ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημόσια, ἕκαστος δὲ τὰ ἴδια αὐτῶν. καταφλέξαν δὲ πῦρ τόν τε νεὼν, καὶ πάντα τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα. ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλαδίου ἄγαλμα (ὃ σέβουσί τε καὶ κρύπτουσι Ρωμαῖοι) νομισθὲν ἀπὸ Τροίας (ὡς λόγος) ὅτε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν, εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι. ἁρπάσασα γὰρ τὸ ἄγαλμα αἱ τῆς Ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι, διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ εἰς τὴν τοῦ Βασιλέως αὐλὴν μετενήνεικαν. καταφλέχθη δὲ καὶ πλεῖστα ἄλλα τῆς πόλεως μέρη καὶ κάλλιστα. ἡμερῶν τε ἑπτὰ πάντα ἐπὶ τὸ πῦρ ἐπεβόσκετο. κἀκεῖθεν δὲ ὕστερον ἐπαύσατο πρὶν ἢ καταπεσόντες ὄμβροι ἐπέσχον αὐτό τε καὶ τὴν ὁρμήν. ὅθεν καὶ τὸ παλαιὸν ἔργον ἐξεθειάσθη, πιστευόντων καὶ ἐκεῖνο καιρῷ τῶν τότε ἀνθρώπων, ὅτι γνώμῃ θεῶν καὶ δυνάμει ἤρξατό τε τὸ πῦρ καὶ ἐπαύσατο. συνεβάλλοντο δέ τινες ἐκ τῶν κατειληφότων, πολέμων σημεῖον εἶναι τὴν τοῦ νεὼ τῆς Εἰρήνης ἀπώλειαν. τὸ γοῦν ἀπολισθῆσαν (ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐρεῖμεν) ἐκ τοῦ ἀποβάσεως τὴν περιῦπέρχεσθαι ὑπισχνοῦντο.

Πολλῶν

incendio est: quod vnum scilicet opus cunctorum tota vrbe maximũ fuit atq; pulcherrimũ. Idem templorum omniũ opulentissimũ, quod esset egregiè munitum, donarijs aureis atq; argẽteis ornatũ. Quippe vniuersi fermè suas illuc diuitias, quasi in thesaurũ, congerebant: ideóq; per noctem debacchatus ignis multos ex opulentis egenos reddidit. Quapropter cõmunem quidẽ iacturã publicè omnes, suam autẽ quisq; priuatam deplorabant. Sed vbi templum omne consumptum ignibus est, totúsq; eius ambitus, plurima quoque & pulcherrima vrbis ædificia conflagrarunt. Inter quæ etiã Vestæ templũ, sic vt Palladium quoq; conspiceretur: quod imprimis colunt atque in arcano habent Romani, Troia (vt perhibent) auectum, ac tum primùm postquam in Italiã deuenit, conspectũ ab hominibus nostræ ætatis. Quippe raptum id Vestales virgines media sacra via in aulam imperatoris transtulerunt. Multæ præterea aliæ pulcherrimæq; vrbis partes combustæ: plurimósque dies peruagatum incendium non prius sedatum est quàm repentinis imbribus extingueretur. Itaq; totã rem dijs imputabant eius ætatis mortales, quorũ scilicet voluntate & inchoasse incendiũ & desijsse arbitrabantur: ac portendi bella, quæ sunt deinceps insequuta, cõsumpto Pacis templo, interpretabantur. Quam deinceps famam rerum euentus (vt postea dicemus) compro-

bauit.

Enim-

Πολλῶν δὴ καὶ δεινῶν ξυνεχῶς κατεπληφό-
των τὴν πόλιν, ἅτε ὁ Ρωμαίων δῆμος μετ'
οἰνοίας τὸν Κόμμοδον ἐπέβλεπεν, ἀλλὰ καὶ πὰς
αἰτίας τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν εἰς τὸν ἐκείνου
ἀκρείτους φόνους καὶ τὰ λοιπὰ τὸν βίον ἀνέφερεν ἁ-
μαρτήματα. ὃδὲ γὰρ ἐλαύνειν τὰ πρόσφορα ἐδύ-
νατο πάντας· ἀλλ' ὃδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν,
ἃ δὲ πρόσφορα οἴκοι διεβάλλετο, ταῦτα καὶ δημο-
σίᾳ δεῖξαι ἐτόλμησεν. εἰς τοσοῦτόν τε μανίας καὶ
παροινίας προὐχώρησεν, ὡς πρῶτον μὲν τὴν πα-
τρῴαν προσηγορίαν παραιτήσασθαι, ἀντὶ δὲ
Κομμόδου Ἡρακλέα τε καὶ Διὸς υἱὸν
αὐτὸν κελεύσας καλεῖσθαι. ἀποδυσάμενός τε τὸ Ρω-
μαίων καὶ βασίλειον σχῆμα λεοντῇ ὑπερῴνυτο, καὶ
ῥόπαλον μετὰ χεῖρας φέρειν, ἀμφιέννυτό τε ἀ-
λεξῆνας καὶ χρυσοῦφεῖς ἐσθῆτας, ὡς εἶναι καθα-
γέλαστον αὐτὸν, καὶ ὑφ' ἑνὶ σχήματι θυλείων πο-
λυτέλειαν καὶ ἡρῴων ἰσχὺν μεμιγμένην. τοιοῦτος μὲν
δὴ πρόσωπον ἐφαίνετο. ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν ἐνιαυσιαίων
μηνῶν τὰ ὀνόματα, ὅσα μὲν δεχαῖα καταλύσας,
πάντας δὲ ταῖς ἑαυτοῦ προσηγορίαις ὀνομάσας, ὧν
αἱ πλεῖσται εἰς Ἡρακλέα δῆθεν ὡς ἀνδρειότατον
ἀνεφέροντο. ἔσησε δ' καὶ ἀνδριάντας αὐτοῦ κατὰ πά-
σαν τὴν πόλιν· ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τῆς ξυγκλή-
του ξυνεδρίου πόξον διηγκυλημένον. ἐβούλετο γὰρ δὴ
καὶ τοὺς εἰκόνας αὐτῷ φόβον ἀπειλεῖν, τὸ μὲν δὴ ἀνδρι-
άντος μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν καθῃρέθησαν· ξυγ-
κλήτου δὲ, ἐλεφαντείας εἰκόνας ἱδρύσατο.

ὁ δὲ

Enimuerò plurimis maximísque incommoditatibus laborante ciuitate, non iam vti anteà multitudo beneuolè Commodum aſpicere, ſed referre etiam cauſas omnes calamitatū, quæ tã crebræ erant, in temeraria eius homicidia, & reliqua vitæ crimina. Siquidem neque latebant populum ſcelera hominis: neq; latere ipſe volebat, ſed quæ domi non ſine infamia patiebãtur, ea etiam in publicum oſtentare haud verebatur: eóque vecordiæ petulantiæque proceſſit, vt paternum primò cognomen repudiaret, ac pro Commodo Marci filio, Herculem ſe Iouis filium iuſſerat appellari: depoſitóq; Romanorum cultu, qui regius erat, leonis pellem ſubſterneret, manúq; clauam geſtaret, ſimul purpureas ſibi atq; auro intextas veſtes circumdaret, non ſine omnium irriſione: quippe eodem habitu & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Tali habitu in publicum prodibat. Idémq; menſium nomina demutauit, ac pro vetuſtis appellationibus nouas de ſuis cognominibus impoſuit, quorum ad Herculem pleraq; tanquam ſcilicet ad fortiſſimũm referebantur. Quin ſtatuas quoq; ſibi tota vrbe poni iuſſit, íq; ijs vnam pro Curia, quæ arcum contenderet: vt etiam imagines ipſæ terrores atque minas præ ſe ferrent. Quam dein tamen ſenatus poſt illius obitum ſuſtulit, próque ea Libertatis imaginem repoſuit.

Ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτὸν, δημοσίᾳ θέας ἐπετέλεσεν, ὑποχόμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χερὶ καθαπτεύειν, καὶ τοῖς ἀνδραποδώδεσι τῶν νεανιῶν μονομαχήσειν. Διαδραμόντος δὲ τῆς φήμης, ξυνέθεον ἔκ τε τῆς Ἰταλίας πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεασόμενοι ἃ μηδέποτε πρότερον μήτε ἑωράκεσαν, μήτε ἠκηκόεσαν. καὶ γὰρ διηγγέλλετο αὐτοῦ τῆς χειρὸς τὸ εὔστοχον, καὶ ὅτι ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι καὶ τοξεύοντι μὴ πλανᾶσθαι. Ξυνῆσαν δὲ παιδευόντες αὐτὸν Παρθυαίων οἱ τοξικὴν ἀσκοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι· ὧν πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν. ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφιθέατρον ἐπλήρωτο· τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύκλῳ κατεσκεύασο, ὡς μὴ ξυσκάδλω τοῖς θηρίοις μαχόμενος κινδυνεύοι, ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκοντίζων, εὐτοξίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο δόξαν. ἐλάφους μὲν οὖν καὶ λοξαύχενας, ὅσα τε κεραφόρα, πολλὰ ταύρων συνθέων αὐτοῖς καὶ παιδιώκων ἔβαλλε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον καὶ πλαγιαῖς καιρίοις ἀναιρῶν· λέοντας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῶα ἡμερωθέντα, περιθέων ἄνωθεν κατεκέντιζεν. εἴδέ τις εἶδεν ἀκόντιον δισσότερον, ἢ δὲ πρᾶγμα ἄλλο πλὴν τοῦ θανατηφόρου. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζώου ὁρμῇ κατά τε μετώπου ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὸ πλῆγμα. καὶ ἐδέποτε ζητῶν ἄλλον ἔσχεν, ἐδὲ ἐπ' ἄλλο μέρος ἦλθε τὸ ἀκόντιον πρὸς ζώματος, ὡς μὴ ἅμα τε πρῶσαι καὶ φονεῦσαι. πρὸς δὲ τὰ πανσ-

Commodus autē, quum temperare iam sibi vltrà non posset, publicè spectacula edere professus, omnes se sua manu feras occisurū pollicebatur, & cum fortissimis quibusq; iuuenum singulari certamine depugnaturum. Ea quum rumoribus celebrarētur, concurrebant ex Italia omni ac finitimis gētibus vniuersi ad id spectaculū, quod nec antea oculis vsurpauerāt, neq; vnquā fando audiuerāt. Siquidē ita esse certa manus illius dicebatur, vt quodcunq; destinaret, iaculo sagittáue contingeret. Erántq; cum illo assiduè Parthorum lectissimi sagittarij, ac Numidæ præstantissimi iaculatores: quos ille tamen omneis lōgè artificio superabat. Vbi aūt spectaculi dies adfuit, pleno amphitheatro exædificatus Cōmodo peridrom⁹ fuerat, [per quē decurrere in orbē posset,] ne cominus cū bestijs pugnans periclitaretur, sed supernè ac de tuto loco tela iaciendo, iaculandi potius scientiam quàm fortitudinem ostentaret. Ceruos igitur & damas, itē cornigera alia, præter tauros, currēs pariter ipse atq; insequens impetebat, ac præuenta fuga certissimis ictibus ꝓsternebat: leones verò & pantheras, aliáq; id genus nobilissima animalia, currens in orbem supernè iaculis confodiebat: sic vt nec telū quisquā secundū, nec vulnus viderit nisi lethiferū. Nam vt primùm se fera cōcitauerat, statim illā vel in fronte vel in corde sauciabat, ac nunquā alium scopū sibi proposuit, neq; aliā corporis

δὲ παντοδαπὸν ζῶον ἠθροίζετο αὐτῷ. πότε γοῦν εἰς δομὴν ὅσα ἐν γεφυρεῖς ἐθεωμάζομεν. ἀπό τε γὰρ Ινδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴτι θερμότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς ζῶα πάντα φοιτῶντα, Ρωμαίοις ἔδειξε. τὸ δὲ ἔνυδρον τῆς χερσὸς αὐτῷ πάντες ἐξεπλήττοντο. λαβὼν γοῦν ποτὲ βέλη, ὧν αἱ ἀκμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς Μαυρουσίαις ῥυθμοῖς ὀξύτατα φερομέναις καὶ ποδῶν ταχυτῆτι καὶ πτερῶν, ἐπαφιεὶς τὰ βέλη καὶ ἅμα τῇ τοξικῇ ἐπαρτῶμεν, ὡς τῶν κεφαλῶν ἀφῃρημένας ὁρμῇ τῆς βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτὰς, ὡς μηδὲν πεπονθότας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν ἐπικαλούμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλουσαν δήξασθαι, τὴν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δὲ ἐρρύσατο· φθάσας τῇ τῆς δόρατος αἰχμῇ τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν. λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπωρείων ἑκατὸν ἀναῤῥιφθέντων, ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν. ὡς ὅτι πολὺ κεκμηκότων τῶν πτωμάτων, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι σχολῆς πάντας ἀριθμῆσαι, καὶ μηδὲν ἰδεῖν ἀφελὲς ἀκόντιον.

Μέχρι μὲν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας τὰ πρῶτα τιθέμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ δεξιότητος τῆς δημώδεσιν εἶχέ τινα χάριν· ἐπεὶ δὲ καὶ γυμνὸς εἰς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν, ὅπλα τε ἀναλαβὼν ἐμονομάχει, τότε ζηνθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέαμα. τὸν ἀγλωῆ καὶ Ρωμαίων βασιλέα,

μετὰ

partem attigit iaculum, quin simul & vulneraret & occideret. Cæterùm bestiæ cõquirebantur vndique: ac tum primùm vidimus, quæ antè in picturis mirabamur. Quippe ex India Æthiopiáque, itémque à meridie & à septentrionibus quicquid incognitum prioribus seculis fuerat, confecit ille pariter atque ostendit, nullo non obstupefacto tam certa illa manu támque nusquam telis aberrantibus. Idẽ aliquãdo sagittas lunatæ cuspidis in Maurusias struthos intorquebat, quæ & pedum celeritate & alarũ quasi velis ocyssimè ferebantur, sic vt summũ contingeret collum, atque ita capita amputaret, vt exectis ceruicib9, (qui teli impetus fuerat) adhuc circumcurrerent tanquam illæsæ. Quin & pantherã, quæ scilicet eductum quendã in arenam cursu acerrimo comprehenderat, sic vt iãiam laniatura videretur, ita opportuno vulnere consequutus est, vt interfecta bellua, hominem seruauerit, ac dentium quoque aciem cuspide ipsa iaculi præueniret. Leones item cauea eductos, totidem missilibus vniuersos occidit: ita suo ordine iacentibus corporibus vt numerari facillimè singula possent, nullo scilicet superuacuo incidente telo.

Hactenus igitur, quamuis quæ gerebantur, ab imperatoria dignitate essent aliena, tamen apud vulgus aliquã, fortitudinis ergò & peritię iaculandi, gratiam emerebantur: verùm vbi iã

μετὰ τοσαῦτα τρόπαια πατρός τε καὶ προγόνων τὴν δὴ βαρβάρους ὅπλα λαμβάνοντας τραπωλικὰ, καὶ Ρωμαίων δέχη πρέποντα, καθυβρίζοντος δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ καὶ μεμιασμένῳ χήματι. ὁ μὲν γὰρ μονομαχῶν ῥᾳδίως τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐκρίνετο, καὶ μέχρι τραυμάτων, ἢ προσεχώρει, ὑπεικόντων ἀπαύστων, καὶ τὸν βασιλέα ἐτίμων μονομάχον ἐννοούντων. εἰς τοσοῦτον δὲ προσεχώρησε μανίας, ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ τῷ βασιλείῳ ἐξίαν οἰκεῖν. ἀλλὰ γὰρ μετοικισθῆναι ἐβούλετο εἰς τὸ τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δὲ ἤκέτι Ἡρακλέα, ἀλλὰ τῶν μονομαχούντων ἐνδόξου τινὸς προσπελάζοντος ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγαλματος κολοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι Ρωμαῖοι, εἰκόνα φέρον ἡλίου, τῷ κεφαλείῳ ἀποτεμών, ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑποχρίψας τῇ βάσει ἀντὶ ἀκτῖνας βασιλικὰς καὶ πατρῴους προσηγορίας, ἀντὶ δὲ Γερμανικοῦ, μονομάχου χιλίους νικήσαντος.

Εδει δὲ ὅπερ ποτὲ καὶ κεῖνον παύσασθαι μεμηνότα, καὶ τῷ Ρωμαίων ἀρχῷ συμφυσμένῳ. νέος μὲν γὰρ ἔτους τῆς ἡλικίας ἔμελλεν ἡμέρας. σέβουσί τε τῷ ἑορτῷ Ρωμαῖοι, εἰς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰταλίας ἥκοντες ἀναφέροντες. φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ Κρόνον, ὑπὸ Διὸς ἐκπληγέντα τῆς ἀρχῆς, καταλθόντα εἰς γῆν, γῆσθαι ξένον. δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ' αὐτῷ κρυπτόμενον λαθεῖν, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ

χώρῳ

nudus ingressus amphitheatrum est, sumptísq; armis numeros gladiatorios implebat, tũ verò triste Romano populo spectaculum id visum, nobilissimũ imperatorem, post tam multos parentis sui maiorúmq; triumphos non quidem aduersus barbaros arma capere militaria, vel Romanorum imperio congruentia, sed amplissimã dignitatem turpissimo fœdissimóq; cultu contaminare. Facilè aũt dimicans suos compares superabat: neq; tamen vltra vulnera procedebat, dante vnoquoq; manus, atq; imperatorem potius quàm gladiatorẽ agnoscente. Eóq; vesaniæ prouectus est, vt deserere principalem aulam atq; in domicilium gladiatorũ migrare instituueret. Neq; se amplius Herculẽ appellari patiebatur, adoptato nobilissimi gladiatoris nomine, qui iã vita excessisset. Quin simulacro illi colosseo, quod Romanis venerabile est, solis effigiem gerens, capite dempto suum imposuit: atq; in basi subscripsit non quos consuesset imperatorios paternósque titulos, sed pro Germanico, Mille gladiatorum victorem.

Cæterùm ipsum quoq; desinere, aliquãdo ab sua vecordia & ciuitatem tyrannide liberari oportebat: ídq; año ineunte quem diẽ Romani festũ agunt, ad [Ianum] vetustissimũ Italiæ deũ referentes, cuius etiam Saturnũ ipsum, ab Ioue filio pulsum, quum in terram descẽdisset, fuisse hospitem prædicant: veritúmq; filij dominatũ

χώρῳ τῆς Ἰταλίας· λάτιόν τε κληθῆναι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς εἰς τὸν ἐπιχώριον παραχθέν. Διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰταλιῶται μὲν Κρόνια παγκρατίζουσι θεῷ τῷ λαθόντι, τὸν δὲ τῶν ἔτους ἀρχὸν ἱερομηνίαν ἄγουσι τῷ τῆς Ἰταλίας ἔθει. διαφέρουσαν δὲ αὐτῷ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται. ταύτης δὴ τῆς ἑορτῆς παρουσίσης ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι ἀλέξινταί τε ἀλλήλους καὶ παροπλίζουσι, νομισμάτων τε ἀνταδόσεσι καὶ παιανίαις τῶν γῆς καὶ θαλάττης καλῶν ἀφροσύνησιν αὐτοὺς, ἀρχαί τε ἐπώνυμοι τότε πρῶτον τὸν ἔνδοξον καὶ ἐνιαύσιον πορφύραν περιέθεντο. πάντων ἑορταζόντων, ὁ Κόμμοδος ἐβούλετο καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Βασιλείᾳ, ὡς ἔθος, παρελθεῖν οἰκίας, ἀλλ' ἐν τῷ τῶ μονομάχων καταγωγίῳ, ἀνὶ ἧς τὰ εὐπαρύφα καὶ βασιλικῆς πορφύρας ὅπλα τε αὐτὸς φέρων, καὶ συμπαρόντων τῶν λοιπῶν μονομάχων ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπεὶ ἧς τὸν γνώμην αὐτῷ ταύτην ἀνέωγε πρὸς Μαρκίαν, (ἣν εἶχε τῶν παλλακίδων πιστοτάτην, ἣ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα ζεύξει, πλὴν τοῦ πυρὸς) ἣ μαθοῦσα τὸν παράλογον ἔτως καὶ ἀπρεπῆ βούλησιν αὐτοῦ, τὰ μὲν πρῶτα ἐλιποψύχει, εἶτα παρεπίπτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο μήτε τὸν Ῥωμαίων δρόμον καθυβρίσαι, μήθ' ἑαυτὸν ὑποδύντα μονομάχοις εἰς ἀπογνωσμένοις ἀνθρώποις, κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ ἧ πολλὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἣ μὲν δακρύουσα ἀπέστη. ὁ δὲ Κόμμοδος, μεταπεμψάμενος Λαῖτον τὸν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων, Εκλεκτόν τε τὸν τῶν θαλάμων θεσ-

ωτὸν

absconditũ apud eum latuisse. vnde & nomen illi Italiæ loco impositum, & Latium appellatũ fuisse è Græco sermone in patrium deductum. Quocirca etiam nunc Romani Saturnalia prio, dein verò initium anni more suo concelebrãt. Estq; eius Dei biceps imago, vt à quo incipit & in quem definit annus. Quum igitur festus hic dies aduentaret, in quo Romani inuicẽ se colunt salutántq; & numismata alter alteri dat, & cõmunicatione mutua pulcherrimarum quarumq; rerũ, quas terra & mare ferunt, sese oblectant, cõsuléq; tum primùm honorificam, & annuã purpuram induunt: vniuersis diem concelebrantibus, statuit Cõmodus nõ quidem ex imperatorijs (vt mos erat) ædibus, sed ex ipso gladiatorio ludo prodire in publicũ, ac pro eleganti vestitu, purpuráq; imperatoria, procedere armatus, deducente gladiatorum agmine, in cõspectũ Romani populi. Quod vbi consiliũ suũ ad Martiam retulit, vnã è suis concubinis, cui scilicet plurimũ deferebat, ac propè vxoris eam loco habebat, sic vt præter ignem omnes honores, velut Augustæ, tribuerẽtur: intellecto mulier tam absurdo turpíq; consilio, primùm orare multis lacrymis, suppléxq; ad genua accidere, ne aut Romanum imperium contumelia afficeret, aut ipse vitam suam perditis ac deploratis hominibus tam periculosè committeret. Sed quum diu supplicando nihil profeciſſet, lacrymans discessit. Ille præfectum exercitibus, Lætum nomine, & Electum cubi-

ἐξῶπιν, ἐπέλθειν αὐτῷ προσήκειν ἀθρῆσαι, ὡς μηχανὴ περιόντων ἐν τῷ τῶν μονομάχων καταγωγίῳ, κἀκεῖθεν προσελθόντων. ὅπως τε τὰς θυσίας τὰς ἱερομηνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλον ὀφθείη. οἱ δὲ ἱκέτευον καὶ πείθειν ἐπειρῶντο μηδὲν ἀνάξιον τῆς βασιλείας ποιεῖν.

Ὁ δὲ Κόμμοδος ἀφ' ἁλλων, τοὺς μὲν ἀπεπέμψατο, αὐλὸς δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον, ὡς δὴ καθευδήσων (καὶ γὰρ μεσημβρίας εἰώθει τοῦτο ποιεῖν) λαβὼν γραμματεῖον τούτων δή τι ἐν φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ τε ἀναπλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπηυγμένων, γράφει ὅσους χρὴ τῆς νυκτὸς φονευθῆναι. ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία, εἶπον δὲ Λαῖτός τε καὶ Ἐκλεκτος. ὅτι δὲ τούτοις πολὺ πλῆθος τῶν ζυγκλητικῶν προσετίθεντο. οὗτοι μὲν γὰρ πρεσβυτέρου, καὶ λοιπὸν πατρῴους φίλους ἀποστερίσκεσθαι πάντας ἤθελεν (ἀνδρεῖον ἔχειν αἰσχρῶν ἔργων ζημιώδη ἐπόμπας) τῶν δὲ πλουσίων τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο, μερίσασθαί τε εἰς οὓς ζαπατήσας καὶ τοὺς μονομαχοῦντας. οὗτος μὲν, ἵνα φυλάττοιεν αὐτὸν, οὗτος δὲ, ἵνα τέρποιεν, χάψας δὴ γραμματεῖον, πίθηκον ὅτι ξυμπότην, οἰηθεὶς μηδένα ἐνεῖθεν εἰσελθόντα, ἦν δὲ καὶ παιδίον πάνυ νήπιον, τούτων δὴ τῶν γυμνῶν μὲν ἐσθῆτα, χρυσῷ δὲ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς αἰεὶ χαίρουσι Ῥωμαίων οἱ τυφῶντες. ὑπερηράπα δὲ αὐτὸ ὁ Κόμμοδος, ὡς ζυγκαθεύδειν πολλάκις· φιλοπαίγμονός τε ἐκαλεῖτο, λειχηνώσης καὶ πεφθαρμένης εἰκὸς τὴν ὀσφῦν τε καὶ τὴν παιδὸς βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον τοῦτο ἄλλως αἰθύζον, προσελθόντα τὸν Κόμμοδον ὅτι τε ζυγκαθεύδειν λυτρεῖ τε καὶ πραυπάλας, εἰσδραμὸν

εἰς

cubiculi custodem, ad se accitos, parare iubet in ludo ipso gladiatorio, quò se dormitum recipiat : vt illinc ad sacrificandum manè procederet, ac se armatum Romano populo ostentaret. Illi supplicabant & persuadere tentabant, ne quid imperio indignum faceret.

Commodus ægrè id ferens, eos quidem amandauit: reuersus autem in cubiculum ad capiendum somnum (nam meridie id facere moris habebat) sumpto in manus libello, quales de philyra tenuissimi atque in vtranque partem replicabiles fiunt, conscribit in eo quoscunque illa nocte interficere destinauerat. Ex quibus prima erat Martia, mox Lætus atque Electus, post hos ingens eorum numerus, qui plurimum auctoritatis in senatu obtinebant. Siquidem senes vniuersos & reliquos patris amicos tollere è medio (quòd eum graues turpium factorum inspectores habere puderet) bonáque ipsa diuitum dilargiri partim militibus, partim gladiatoribus, detreuerat : vt alteri se defenderent, alteri oblectarent. Eum igitur libellum ita conscriptum, supra lectulum deposuit, neminem ita ad se introiturum suspectans. Erat autem puer quidam, infans adhuc, ex istis qui nullum quidem amictum gestant, sed auro & lapidibus pretiosissimis sunt ornati : quibus semper gaudent ex Romanis ij, qui luxui dediti sunt. Is ita Commodo charus erat, vt cum illo sæpe etiam cubaret, ac Philocommodus appellaretur, ipso indicante nomine, amorem principis. Hic itaque puer fortè ludibundus, quum Commodus ad consueta balnea & crapulas profectus esset, cubiculum (vt consueuerat) ingressus, sumpto in manus, qui supra lectulum iacebat

cebat

εἰς τὸν θάλαμον, ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον ὑπὸ τῷ σκίμποδι κείμενον ἀνελόμενον, ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι πρόθεσιν οἴκοι. ἡ δέ τινα δαίμονα ζωὴν τὴν Μαρκίᾳ. ἡ δὲ (καὶ αὐτὴ γὰρ ἔτερπε τὸ παιδίον) προσπύξασα καὶ φιλήσασα, τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται, δεδοικυῖα δὴ μή τι τῶν ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος ἀγνοῦν, παίζον διαφθείρῃ. γνωρίσασα δὲ τὴν τοῦ Κομμόδου χεῖρα, ταύτῃ καὶ μᾶλλον ἐσπούδαζε διεξελθεῖν τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐλὸν θανατηφόρον, καὶ πρὸς ἀπάντων αὐτήν γε μέλλουσαν θνήξεσθαι, Λαίτου δὲ καὶ Εκλεκτον ἐπακηλησθήσοντας, τῶν τε λοιπῶν τοιοῦτον φόνον, ἀνοιμώξασα, καθ' ἑαυτήν τε εἰποῦσα, Εὖγε σοι Κόμμοδε, ταῦτα χαριστήρια εὐνοίας τε καὶ στοργῆς, ὑπὲρ ἐμοῦ τε καὶ παροινίας τῆς σῆς, ἧς ἐτῶν τοσούτων ἠνεσχόμην. αὖθις δὲ καταπροΐξῃ αὐτὸς μεθύων νηφούσης γυναικός. ταῦτα εἰποῦσα τὸν Εκλεκτον μεταπέμπεται (ἔθος ἦν αὐτῷ πρόσθεν, ἅτε τοῦ θαλάμου φύλακι, ἔπ τε καὶ ὑπὲρ συνουσίας αὐτοῦ διεβάλλετο) δοῦσα δὲ τὸ γραμματεῖον, Ὅρα (ἔφη) ποίαν μέλλομεν παννυχίζειν ἑορτήν. ὁ δὲ Εκλεκτος, ἀναγνούς τε καὶ ἐπιλαγεὶς (ἦν δὲ τὸ γραφὲν Αἰγύπτιος, πολιμήσαί τε ἅμα καὶ δρᾶσαι θυμῷ τε δουλεῦσαι πρόφυκὼς) καλὰ σημήνας τὸ γραμματεῖον, διά τινος τῶν ἑαυτῷ πιστῶν ἀναγνωσθησόμενον πέμπει τῷ Λαίτῳ. ὁ δὲ αὐλὸς παραχθεὶς, ἀφικνεῖται πρὸς Μαρκίαν ὡς δὴ ξυσκεψόμενος αὐτῇσι περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς τῶν μονομάχων καταγωγίης. προσποιησάμενοι δὲ περὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων σκέπτεσθαι ζωλίθενται φθάσαι τι δράσαντες ἢ παθεῖν. καὶ δὲ καιρὸν εἶναι

μελλή-

cebat libello, qui cùm lusitaret, foras processit. ac sorte quadam in Martiam incidit : quæ quum puerum etiam ipsa diligeret, complexa prius atque deosculata, libellum manu aufert : verita ne quid ob infantiam inscius puer rerum fortasse necessariarum labefaceret. Agnita dein Commodi manu, ac legendi cupidine magis illecta, vbi mortiferum esse comperit, ac se primam esse morituram, Lætúmque & Electum subsequuturos, tantámque deinceps reliquorum futuram cædem ; hæc secum ingemiscens consusurrabat, Euge Commode, hæccine gratia amori beneuolentiæque meæ rependitur, postquam tot annos tuas contumelias tuámque ebrietatem toleraui ? Sed non impunè tu temulentus hæc aduersus sobriam mulierem molitus fueris. His dictis, Electum ad se accersit (quem etiam ipsa aliquando per se conuenire, vtpote cubiculi custodem solita, & cum eo quoque, stupri habuisse consuetudinem credebatur) traditóque in manus libello. Vide (inquit) Electe, cuiusmodi sumus hac nocte festum celebraturi. Is eo lecto expauefactus (erat autem Ægyptius genere, audax homo ac manu promptus, & iræ impotens) statim signatum libellum per hominem sibi fidum, Læto legendum mittit. Qui item exterritus, ad Martiam contendit, simulans de ijs ire se consultatum, quæ ad concinnandum ex iussu principis ludum gladiatorium pertinerent. Quum igitur simulassent se de iis, quæ ad illum pertinerent consultare, constituunt aut faciendum sibi quamprimum aut patiendum aliquid : nullum moræ lo-

cum,

μελλήσεως ἢ ἀναβολῆς. ἀρέσκει δὴ λῦναι φάρμακον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ ὑπέρχετο δ' αὐτὸ ῥᾴσας δώσειν ἡ Μαρκία. εἰώθει γὰρ αὐτὴ κιρνᾶναί τε καὶ διδόναι ἢ πρώτῳ πόσιν, ὡς ἦθον αὐτοὶ παρ' ἐραμένης. ἐλθόντι δ' αὐτῷ ἀπὸ βαλανείου, ἐμβαλοῦσα εἰς κύλικα τὸ φάρμακον, οἴνῳ τε κεράσασα ἐνώδει, δίδωσι. ὁ δ' ὡς ζυνήθη φιλοτησίαν, μετὰ πολλὰ λουτρὰ καὶ γυμνάσια πρὸς δεῖπνα δρέψων, ἔπιεν ἀναισθήτως. ἐυθέως δὲ καρῶ, ἐπέπεσεν αὐτῷ εἰς ὕπνον τε καθελκόμενῳ, ὑπὸ καμάτου πολλοῦ οἰηθείς, ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ Ἐκλεκτῳ καὶ Μαρκία πάντας ἀπὸς ἦναι κελεύσαντες, εἴς τε τὰ οἰκεῖα ἀπέναι, ἡσυχίαν δὴ πάρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλων τοῦτο πρᾶττειν ὁ Κόμμοδος ὑπὸ καυματίλης. πολλάκις γὰρ λουσάμενῳ καὶ πολλάκις ἐδίων, ὑδέν' καιρὸν εἶχον εἰς ἀναπαυσιν ὠφελιμόν, ἐπαλλήλοις καὶ διαφόροις ζυνεχόμενῳ ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβοῦσα ὥρα καὶ ἄκων ἐδύλευεν. ἐπ' ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύχασε. περὶ σόμαχον δὲ καὶ κοιλίαν τοῦ φαρμάκου χωμένου, ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει, ἔμετός τε πολὺς ὑπεκρύη, ἢ τῆς προγεγυμένης τροφῆς ἅμα πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον· ἢ διὰ τὸ προλαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε πρὸ παίσης τροφῆς λαμβάνειν, κώλυμα δηλητηρίων. πολλῷ ἀλλὰ πολλοῦ γε ὄντος δεῖ ἐμέτου, φοβηθέντες μὴ πᾶν ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀναπνήψῃ, καὶ πάντες ἀπόλωνται, νεανίαν τινὰ, ὀνόματι Νάρκισσον, γυμναστὴν τε καὶ ἀκροατὴν, πείθουσιν εἰσελθόντα τὸν Κόμμοδον ἀποπνίξαι· μεγάλα δώσειν ἔπαθλα ὑποσχόμενοι. ὁ δὲ, εἰσδραμὼν παρεσκευασμένον

μένον

cum, nullum procraſtinationi eſſe. Placitum autem eſt rem veneno agi: quod ſe facilè daturam Martia recepit, quippe ſolita primum illi miſcere atque offerre poculum, vt ab amica porrectum ſuauius biberetur. Igitur redeunti ex balneis commixtum vino odoratiſſimo venenum in calice obtulit. Ille diu lauando venandóque feras collecta ſiti, veluti talem potum qualem amica temperare ſolebat, ita ebibit, vt nihil ſentiret. Quare ſtatim capitis grauedine occupatus, atque in ſoporem prolapſus, quum id ex labore accidiſſe opinaretur, quieti ſe tradidit. Electus autem & Martia recedere omnes confeſtim, & ſuam quemque domum reuerti iubebant, ne ſomni indigum Commodum expergefacerent. Id autem aliàs quoque ex ebrietate nimia facere conſueuerat. Quum enim poſt frequentia balnea frequenter etiam cibum ſumeret, nullum habebat præſtitutum quieti tempus. etenim aliæ ex alijs voluptates, exque inter ſe maximè diuerſæ, ſeruire ſibi hominem etiam inuitum, quum tempus adue-
nerat, ſubigebant. Pauxillum igitur quum requieſſet, ac iam ſe ad ſtomachum & aluum veneni vis inſinuaſſet, oborta vertigine, vomitus & quidem affatim conſequutus eſt: ſiue ipſo cibo quem largiter antè ſumpſiſſet, multáque meri potione virus expellente: ſeu quoniam principibus mos eſt, antequam cibum capiant, medicamento vti, quo venena prohibeantur. Cæterùm quum multum euomuiſſet, veriti illi ne veneno quoque omni eiecto colligeret ſeſe, atque vnà omnes cædi imperaret, perſuaſerunt iuueni cuidam nomine Narciſſo, ſtrenuo ac robuſto, vt ingreſſus Commodum ſtrangularet: magna præmia ſe daturos polliciti. Hic ir-

rum-

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν πατρὸς τελευτήν. εὐμενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, καὶ πλεῖστα τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἧττων εὐτυχίᾳ τε καὶ εὐκλείᾳ· εἰ μὴ τῷ τὰ τῶν εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατηχυνεν, ὡς προείρηται.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quemadmodum diximus) contaminasset.

FINIS.

HOMERI
ODYSSEA.
A B Γ.

Græcè & Latinè edita,

In vsum Scholarum Societatis
IESV.

M. DC. XXVII.

Gratia & priuilegio Sacr. Cæs. Maiest.

DILINGÆ,

Formis Academicis.

Apud JACOBVM SERMODI.

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν πατέρα τελευτήσαντα. εὐμενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, καὶ ἄλλου τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, ὅδενὸς ἥττων εὐτυχίᾳ τε καὶ εὐκαιρίᾳ· εἰ μὴ τῷ τὰ τῶν εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατηχυνεν, ὡς προείρηται.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quemadmodum diximus) contaminasset.

FINIS.

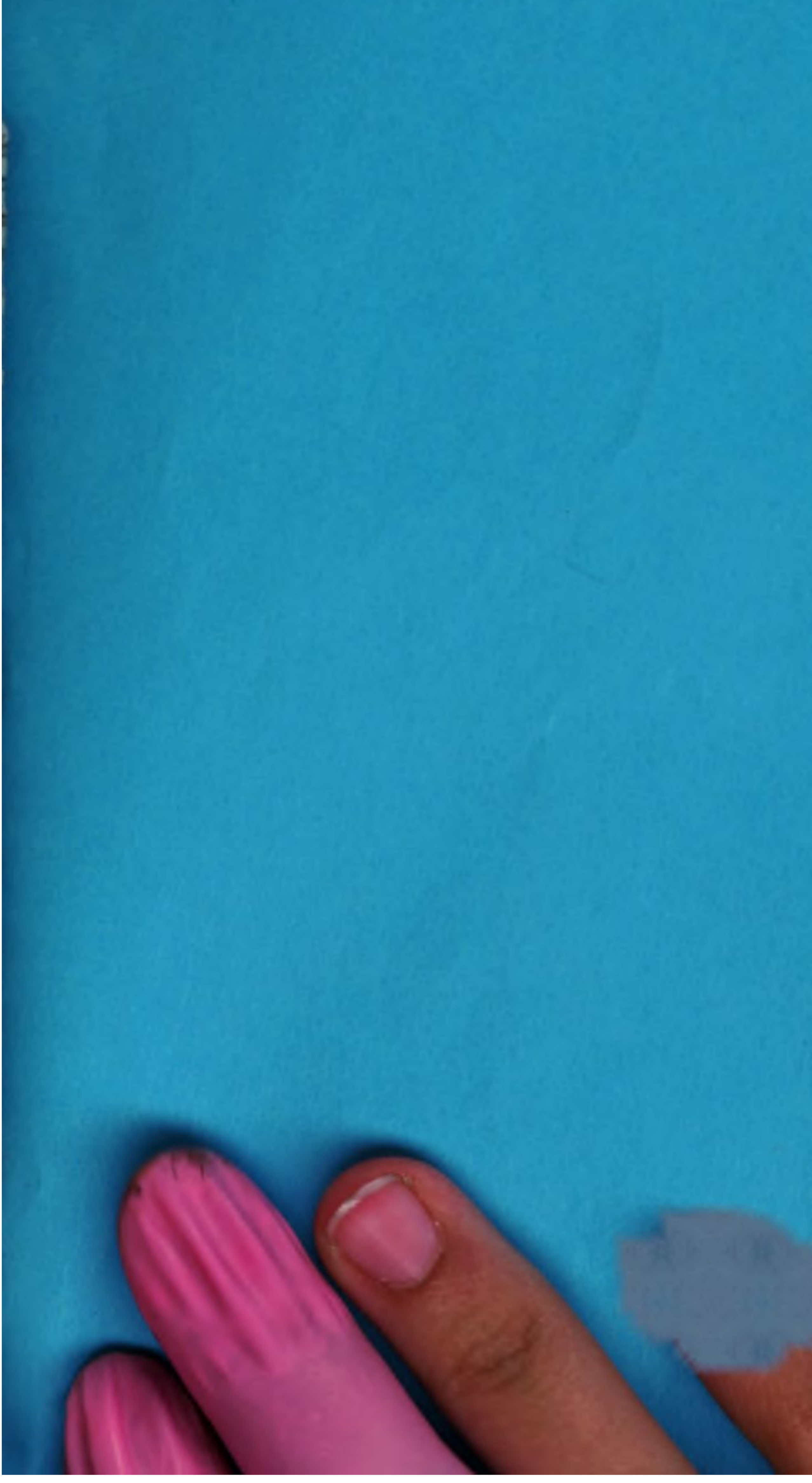

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς τελευτήν. εὐγενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, καὶ ἄλλου τε τῶν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ πρὸς ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἧττον ἐυτυχίᾳ τε καὶ εὐκλείᾳ· εἰ μὴ τῷ τὰ τῶν εὐμοιρείαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατηχυνεν, ὡς προείρηται.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quemadmodum diximus) contaminasset.

FINIS.

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου ἢ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν πατέρα τελευτήσαντα. εὐγενέστατός τε τῶν τότε γιγνομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ πρὸς ἀνδρείας εἰπεῖν, ἀδεὴς ἦν ἐπὶ πᾶσιν εὐτυχίᾳ τε καὶ εὐκλείᾳ· εἰ μὴ τῳ τὸν τῶν εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατηκύρευεν, ὡς πρόσθεν εἴρηται.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quem admodum diximus) contaminasset.

FINIS.

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τελευτῇ βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς τελευτήν. εὐγνώμονός τε τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ τῶν τότε γνωμένων βασιλέων, καὶ ἄλλου τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, ὅδενὸς ἥττων εὐτυχίᾳ τε καὶ εὐκλείᾳ· εἰ μὴ τῷ τὰ τῶν εὐμοιρείαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι καταχύναι, ὡς πεφύκασι.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quemadmodum diximus) contaminasset.

FINIS.

μένον αὐτὸν ὑπὸ ξ φαρμάκου τινὸς μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον φονεύει, τοιούτῳ μὲν τέλει βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρήσατο, βασιλεύσας ἔτη τρισὶ καὶ δέκα μετὰ τὸν πατρὸς τελευτήν. εὐγενέστατός τε τῶν πω ἀνθρωπευομένων βασιλέων, καὶ λέγειν τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ πρὸς ἀνδρείας εἰπεῖν, ἄδενὸς ἥττων εὐτυχίᾳ τε καὶ εὐκλεείᾳ· εἰ μὴ τῳ τὸν ἐμοιείαν αἰσχροῖς ἔπιτηδεύμασι κατηχυνεν, ὡς πρόσθεν εἴρηται.

rumpens illum & veneno & crapula languescentem, constricto gutture interficit. Hunc finem vitæ Commodus habuit, tredecim annos post Parentis obitū imperio administrato: vnus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniúmque eius ætatis hominum formosissimus, quod si aliquid dicendum de fortitudine quoque est, nulli certior fuit manus & maiore dexteritate prædita: nisi quam his in rebus nactus erat felicitatem, studiis fœdissimis (quemadmodum diximus) contaminasset.

FINIS.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Herodianus

Historiarum lib. I

Dilinga 1659

A.gr.a. 1872#Beibd.4
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10233836-7
VD17 12:630658F